

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВСЕБІЧНОГО
РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Виконала:

студентка II курсу, 61 групи
спеціальності АЗ «Початкова освіта»

Петренко Єлизавета Олегівна

Науковий керівник:

д. пед. наук, професор Носко Юлія Миколаївна

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2025 року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри дошкільної та початкової освіти

протокол № _____ від «___» _____ 2025 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

В. о. зав. кафедри

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Петренко Є. О. «Організація інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи». Дипломна робота освітнього рівня – магістр, на правах рукопису. Спеціальність АЗ «Початкова освіта».

У магістерській роботі розглянуто особливості організації інклюзивного освітнього середовища в початковій школі як важливої умови всебічного розвитку молодших школярів. Було проаналізовано сутність інклюзивного навчання, його принципи та значення для сучасної освіти. Окрему увагу приділено розумінню інклюзивного середовища не лише як фізичної доступності, а як системи педагогічних, соціальних та психологічних умов, що забезпечують підтримку та розвиток кожної дитини.

Дослідження проводилося шляхом порівняння результатів учнів експериментальної та контрольної груп. Констатувальний етап показав, що стартові рівні пізнавальної активності школярів були майже однаковими, що дало можливість об'єктивно оцінити вплив диференційованого підходу на подальший розвиток дітей. Під час формувального етапу експерименту доведено, що використання диференційованих методів сприяє розвитку навичок співпраці, критичного мислення та пізнавальної самостійності учнів.

Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив, що грамотно організоване інклюзивне освітнє середовище у поєднанні з диференційованим навчанням створює умови для інтелектуального, соціального й емоційного розвитку молодших школярів.

Результати дослідження можуть бути використані в практиці роботи вчителів, асистентів учителя та фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, при подальшій розробці методик організації інклюзивного навчання в початковій школі, а також студентами під час проходження педагогічної практики, зокрема під час роботи з учнями, які мають особливі освітні потреби.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне освітнє середовище, школярі, початкова школа, всебічний розвиток, особливі освітні потреби, диференційований підхід, пізнавальна активність.

ANNOTATION

Petrenko Ye. O. "Organization of an Inclusive Educational Environment to Ensure the Comprehensive Development of Primary School Pupils." Master's Thesis, manuscript. Specialty A3 "Primary Education".

The master's thesis examines the specifics of organizing an inclusive educational environment in primary school as an important condition for the comprehensive development of young learners. The essence of inclusive education, its principles, and its significance for modern schooling are analyzed. Particular attention is paid to understanding the inclusive environment not only as physical accessibility but also as a system of pedagogical, social, and psychological conditions that ensure support and development for every child.

The research was conducted by comparing the results of students from the experimental and control groups. The ascertaining stage demonstrated that the initial levels of students' cognitive activity were nearly the same, which made it possible to objectively evaluate the influence of differentiated instruction on children's further development. The formative experiment confirmed that the use of differentiated methods contributes to the development of cooperation skills, critical thinking, and cognitive independence among pupils.

The analysis of the experimental results showed that a well-organized inclusive educational environment combined with differentiated instruction creates conditions for the intellectual, social, and emotional development of primary school pupils.

The research findings can be applied in the work of teachers, teacher assistants, and specialists of inclusive resource centers, as well as in the further development of methods for organizing inclusive education in primary school and students during pedagogical practice, in particular, when working with students who have special educational needs.

Keywords: inclusion, inclusive educational environment, pupils, primary school, comprehensive development, special educational needs, differentiated approach, cognitive activity.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі.....	15
1.1. Сутність і принципи інклюзивного навчання в контексті сучасної освіти.....	15
1.2. Інклюзивне освітнє середовище як чинник всебічного розвитку учнів.....	24
1.3. Виклики і бар'єри у впровадженні інклюзивного середовища у початковій школі.....	35
Висновки до першого розділу.....	47
РОЗДІЛ 2. Дослідження ефективності організації інклюзивного освітнього середовища в початковій школі.....	50
2.1. Стан організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі.....	50
2.2. Впровадження методики організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі	66
2.3. Аналіз результатів дослідження.....	72
2.4. Методичні рекомендації щодо всебічного розвитку учнів початкової школи в інклюзивному освітньому середовищі.....	77
Висновки до другого розділу.....	80
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	94

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ООН – організація об'єднаних націй

ООП – особливі освітні потреби

НУШ – нова українська школа

ІРЦ – інклюзивно-ресурсний центр

ІПР – індивідуальний план розвитку

ІНП – індивідуальний навчальний план

ПЗ – програмне забезпечення

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна освіта ґрунтується на принципах рівності, доступності та інклюзивності, що є запорукою гармонійного всебічного розвитку кожної дитини. Все більше уваги приділяється створеному інклюзивному середовищу в школах, особливо в початкових класах, коли відбувається активне формування особистості дитини, її соціалізація та навчальний розвиток.

Але важливим залишається не лише забезпечення доступу всіх учнів до освіти, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб, а й створення умов, що сприятимуть їх загальному розвитку.

У зв'язку з тим, що Україна поступово інтегрується в європейський освітній простір, це вимагає запровадження інклюзивних практик відповідно до міжнародних стандартів. Закон України «Про освіту» [6] та Концепція «Нова українська школа» [7] передбачають створення безпечного та підтримувального середовища для всіх дітей, зокрема для тих, хто має особливі освітні потреби.

Дослідження організації інклюзивного середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини є актуальним і практично значущим. Воно допоможе знаходити та використовувати ефективні підходи до створення комфортного освітнього простору та знайти шляхи подолання викликів, пов'язаних із впровадженням інклюзії в початковій школі.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематика включення учнів з особливими освітніми потребами завжди цікавила педагогів всього світу. Найяскравіше це питання почало розкриватися в середині ХХ ст. Аспекти інклюзивної освіти вивчали як зарубіжні науковці: Bell D., Will M., Mercer J., Reynolds M., так і вітчизняні педагоги Богуш А., Болтинець С., Дікова-Фаворська О., Зязюн І., Сухомлинський В. та інші науковці. Вони зробили вагомий внесок у закладення основ та вивчення терміну «Інклюзія» та «Інклюзивна освіта», обґрунтували важливість включення та збільшення

залученості учнів з особливими освітніми потребами в активне соціальне життя.

На сьогодні проблема організації інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи активно підіймається науковцями. У цій групі: Alan J., Гордійчук О., Колупаєва А., Лапін А., Мартинчук О., Рібцун Ю., Таранченко О. та інших. Науковці й учителі-практики у своїх роботах виокремлюють передумови для забезпечення успішної інклюзії, важливість корекційно-розвивальних робіт, критерії та інструментарії для оцінювання учнів з особливими освітніми потребами.

Численні наукові статті були розроблені на основі вивчення всебічного розвитку здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, серед них : Будяк Л., Гладуш В., Гнатюк О., Давиденко Г., Логвиненко Т., Носко Ю., Пантюк Т., Порошенко М., Тимошко Г., Шевців З. та інші. Вони розглядали різноманітні форми та методи навчання учнів, для їх розумового, морального, естетичного, рухового та трудового розвитку.

У наукових дослідженнях визначається важливість виховання та навчання особистості не зважаючи на її особливості та освітні труднощі, розвиток учнів на засадах гуманізму. Важливими є слова педагога Сухомлинського В., який вважав, що кожна дитина являється цілим не відкритим та не дослідженим світом.

Аналізуючи праці зарубіжних та вітчизняних педагогів, можемо зробити висновки, на цей час важливість всебічного розвитку учнів з особливими освітніми потребами молодшого шкільного віку має актуальність для вивчення та потребує додаткових аналізів та досліджень. Питання покращення «Освіти для всіх» активно цікавило педагогів-науковців починаючи з ХХ ст. і дотепер.

Зважаючи на вище зазначене, було визначено тему нашої магістерської роботи **«ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО**

СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ», поставлена мета та завдання дослідження, визначено об'єкт і предмет.

Мета дослідження – науково обґрунтувати, теоретично проаналізувати та експериментально перевірити педагогічні умови ефективної організації інклюзивного освітнього середовища, для забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи.

Для досягнення зазначеної мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та практиці.
2. Розкрити і охарактеризувати зміст поняття «інклюзивного освітнього середовища».
3. Визначити особливості розвитку учнів початкової школи в умовах інклюзивного навчання.
4. Дослідити та експериментально перевірити стан розвитку учня початкових класів в інклюзивному освітньому середовищі.
5. Розробити методичні рекомендації щодо всебічного розвитку учнів початкової школи в інклюзивному освітньому середовищі.

Об'єкт дослідження – освітнє середовище в початковій школі.

Предмет дослідження – всебічний розвиток учнів початкових класів в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано **методи дослідження**:

- *теоретичні*: аналіз психолого-педагогічної літератури, змісту освітніх програм; порівняння, узагальнення, уточнення базових понять дослідження; класифікація; синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення – для формулювання висновків дослідження;

- *емпіричні*: анкетування, педагогічне спостереження, експертне оцінювання, педагогічний експеримент, ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду для виявлення ефективності педагогічних умов до

здійснення всебічного розвитку;

- *методи математично-статистичної обробки даних*: збір, математична обробка результатів дослідження, відображення у таблицях, гістограмах та діаграмах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розширенні та доповненні наукових відомостей про всебічний розвиток дітей молодшого шкільного віку з ООП. Визначено ефективні засоби, методи всебічного розвитку та ефективність їх використання.

Конкретизовано систему всебічного розвитку за напрямками: робота з дітьми, розробка власних творчих продуктів співпраця з батьками.

Практичне значення роботи полягає у розробці методичних рекомендацій для вчителів та методистів щодо всебічного розвитку дітей із ООП; розробці і проведенні методичних об'єднань за темою «Організація інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку учнів».

Дидактичні розробки, які були створені в рамках дослідження, включають тематичні розмальовки, мотиваційні картки та дидактичні аркуші для розвитку дітей молодшого шкільного віку. Результати дослідження можна використати в системі всебічного розвитку дітей молодшого шкільного віку з ООП. Основні результати впроваджено в освітній процес Новгород-Сіверської початкової школи «Дзвіночок» Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проводили на базі: Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка та Новгород-Сіверської початкової школи «Дзвіночок» Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області. У анкетуванні взяли участь 16 вчителів початкових класів. Дослідження стану всебічного розвитку проводилося у спеціальних групах за участю 17 учнів 4-А класу та 18 учнів 3-Б класу 8-10 років.

Апробація результатів дослідження

Переможець II ступеня II туру VI Всеукраїнського конкурсу наукових робіт для студентської молоді «Здорова дитина – здорова нація» у 2024/2025 н.р. м. Глухів.

Основні теоретичні положення роботи відображено у публікаціях:

Петренко Є. «Сутність і принципи інклюзивного навчання в контексті сучасної освіти» у Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції «Інновації та традиції в освіті: історичний досвід і сучасні виклики розвитку дошкільної, початкової, мистецької освіти та культури» 28 березня 2025 р., м. Чернігів (Україна), (виступ).

Носко Ю., Петренко Є. Виклики і бар'єри у впровадженні інклюзивного середовища в початковій школі. Міжнародна науково-практична конференція Science, technology and culture: from tradition to digital future, 2025.

Носко Ю., Петренко Є. «Зростаємо разом»: навчально-методичний посібник. 2025.

Петренко Є. – спікер на платформі Академія талановитих керівників на тему «Адаптація навчальних матеріалів для учнів з особливими освітніми потребами» 20 серпня 2025 р.

Основні положення та результати дослідження були представлені та обговорені на методичному об'єднанні вчителів початкових класів Новгород-Сіверської початкової школи «Дзвіночок». Під час виступу з темою «Особливості розвитку учнів з особливими освітніми потребами»

Для детального вивчення досліджуваних питань пройдено навчання на платформах масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, EdEra, AtomsHub, РУХ освіта, Всеосвіта, Освіторія (Додаток А):

- Школа для всіх (Сертифікат 30 год);
- Як навчати супергероїв (Сертифікат 20 год.);
- «Травмообізнані: практики для вихователів і вчителів» (Сертифікат 3 год.);

- Недискримінаційний підхід у навчанні (Сертифікат 30 год.)
- Стрес-менеджмент для освітян (Сертифікат,);
- Впровадження інновацій в школах (Сертифікат, 60 год.);
- Захист прав людей з інвалідністю (Сертифікат 30 год.).
- Практичний інтенсив: НУШ, інклюзія, ідеї та практика (Сертифікат 2 год.);
- Формування soft skills молоді за допомогою казок (Сертифікат 2 год.);
- Вправи на розвиток уваги, пам'яті, мислення для учнів з ООП. «Тренажери для мозку». Інклюзія (Сертифікат 6 год.);
- Використання інтерактивних інструментів на уроках у початковій школі (Сертифікат 2 год.);
- Наздоженемо: курс про подолання освітніх втрат у початковій школі(Сертифікат 15 год.).
- Навчання дітей з ООП: ігрові технології» (Сертифікат 2 год.)
- Інклюзивна освіта: покрокова інструкція з впровадження змін за новим законодавством (Сертифікат 2 год.);
- Як навчати дитину з ООП: теорія, практика, інновації (Сертифікат 2 год.);
- Розвиток обдарованості дітей: сучасний погляд (Сертифікат 2 год.);
- Інклюзивне освітнє середовище: як зробити інфраструктуру закладів освіти доступною для всіх (Сертифікат 2 год.);
- Мовленнєвий розвиток молодших школярів: ігри та вправи на щодень (Сертифікат 2 год.);
- Школа та громада для дитини (Сертифіка 18 год.);
- Школа стійкості (Сертифікат 30 год.);
- Автономія школи (Сертифікат 20 год.);
- Основи психопідтримки: як вчителям працювати з дітьми, які пережили травматичні події (Сертифікат 23 год.)

- Цифровий помічник вчителя початкової школи: можливості застосування «Вивчаю – не чекаю» (Сертифікат 6 год.)

Структура магістерської роботи. Кваліфікаційна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (56 найменувань, із них 11 іноземними мовами), додатки (на 44 сторінках). Загальний обсяг роботи 137 сторінок, із них основного тексту – 78 сторінок. Робота містить 18 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Сутність і принципи інклюзивного навчання в контексті сучасної освіти

На сучасному етапі розвитку освіти інклюзивне навчання є не тільки одним з основних засад розвитку освіти, але й філософією розуміння місця людини в суспільстві. Ідея інклюзивного навчання виникла внаслідок розуміння відмінності людей один від одного. Всі учні мають рівні права та є цінними частинами суспільства. Зокрема всі діти мають право на отримання освіти, на зважаючи на їх психоемоційний розвиток [13].

Ще в 1948 році була прийнята і проголошена резолюція Генеральної Асамблеї ООН про Загальну декларацію прав людини [17] в якій було вказано, що кожна людина має право на освіту, особливо початкову. Освіта має бути доступною для кожного, сприяти терпимості та взаєморозуміння. Доступність освіти має ключову роль в формуванні молодшого покоління, бо завдяки цьому дитина може повноцінно розвиватися, спілкуватися з однолітками та приймати участь у процесі формування суспільства не будучи виключеною або не задіяною в цей важливий елемент еволюції людства.

За результатами Саламанської декларації (1994) [18] було виокремлено основні принципи виконання яких забезпечить ефективне здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами.

Запровадження інклюзивної освіти має спиратися на такі фундаментальні принципи:

- Кожна людина є цінною незалежно від своїх здібностей і досягнень.
- Кожна особа здатна відчувати та мислити. Усі люди, незалежно від особливостей розвитку, мають власний унікальний світогляд і сприйняття, які заслуговують на увагу та повагу.

- Кожна дитина має право на спілкування і на те, щоб її голос був почутий.

- Люди потребують одне одного. Соціальна взаємодія є основою розвитку кожної особистості, а підтримка і спільна діяльність сприяють розкриттю потенціалу.

- Справжнє навчання можливе лише в умовах реальних міжособистісних стосунків. Взаємодія з однолітками, вчителями та іншими учасниками освітнього процесу допомагає формувати не лише знання, а й життєві навички.

- Кожен учень потребує підтримки та дружби ровесників. Інклюзивна освіта має створювати умови, в яких усі діти почуваються прийнятими та можуть розраховувати на допомогу своїх однокласників.

- Прогрес у навчанні має оцінюватися через досягнення та можливості, а не через обмеження.

Основний принцип інклюзивної освіти полягає в тому, що всі діти повинні навчатися разом, наскільки це можливо, незалежно від труднощів чи відмінностей між ними. Інклюзивні школи мають визнавати та враховувати індивідуальні потреби учнів, адаптуючи навчальний процес до різних стилів і темпів засвоєння матеріалу.

Для забезпечення якісної освіти для всіх необхідно розробляти відповідні навчальні програми, вдосконалювати організаційну структуру школи, застосовувати ефективні методи викладання, раціонально використовувати ресурси та співпрацювати з місцевими громадами. Важливо забезпечити безперервну підтримку та створити систему послуг, яка допоможе задовольнити особливі освітні потреби кожного учня та сприятиме їхньому успішному навчанню [18].

Із Концепції розвитку інклюзивного навчання [7] можемо зробити висновок, що інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на

основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Особою котра потребує особливої інклюзивної форми навчання може бути дитина до 18 років, котра потребує додаткової підтримки та підходу в освітньому процесі. До списку осіб, котрі можуть потребувати особливої підтримки належать: діти з інвалідністю, діти з родин, що опинились у складних життєвих обставинах, безпритульні діти, діти, які живуть із ВІЛ/СНІД, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування та інші. Якщо дитина не через певні причина мусила призупинити навчання, то її також можна віднести до учнів з особливими освітніми потребами, тому що така дитина буде потребувати додаткової допомоги та часу, для того щоб наздогнати однолітків [19].

В учнів з ООП в залежності від тяжкості прояву визначають 5 рівнів підтримки (від незначних – до найтяжчих).

1 рівень підтримки (незначний) – учні мають несистемний та поодинокий характер освітніх труднощів, що може бути наслідком негативного впливу на навчання та спілкування з однолітками. Для подальшого уникнення ускладнення освітнього процесу учні потребують :

- консультацій від фахівців (логопед, психолог, дефектолог, тощо) для батьків учня і для нього самого;
- додаткової підтримки на заняттях та можливість проведення додаткових уроків з необхідних предметів;
- за потреби надання додаткових методичних рекомендацій від працівників ІРЦ для педагогів, котрі працюють з дитиною;
- навчання проводиться за загальними підручника та матеріалами.

Оцінювання також за загальними критеріями оцінювання.

Для учнів, котрі мають 1 рівень підтримки, не надаються додаткові послуги психолого-педагогічного супроводу, та асистента вчителя. Проте в процесі навчання учнів педагог має створювати дидактичні зміни в

навчальний матеріал та, враховуючи освітні потреби дитини, потрібно застосовувати універсальний дизайн на уроках.

На сьогоднішній день, у зв'язку з воєнним станом на території нашої країни, можна припустити, що кожен учень може мати 1 рівень підтримки, у зв'язку з постійним стресом та частою зміною форм навчання. Саме тому дуже важливо під час підготовки до заняття враховувати індивідуальні особливості учнів.

2 рівень підтримки (легкий) – діти з ООП мають легкі порушення, пов'язані з взаємодією, спілкуванням та моторикою. Такі учні потребують корекційно-розвивальних занять та створення психолого-педагогічного супроводу. Для ефективного розвитку дитини необхідно:

- забезпечення корекційно-розвивальних та психолого-педагогічних занять (до 2-х на тиждень);
- розроблення індивідуального плану розвитку;
- забезпечення необхідних засобів навчання;
- за потреби адаптація до виконання завдань за часом і змістом.

Ці учні не потребують асистента вчителя, навчання відбувається використовуючи принципи універсального дизайну та розумного пристосування. Використовуються загальні підручники та матеріалів, але за потреби вони можуть бути адаптованими під особливості учня. За потреби можна використовувати ресурсну кімнату.

3 рівень підтримки (помірний) – учні мають наявні порушення у кількох сферах психологічного розвитку, що напряду впливає на її функціонування в закладі освіти. На самому початку навчання учень має пройти психолого-педагогічне обстеження, при цьому дуже важливою буде інформація від лікарів.

Під час навчання дитини з 3-м рівнем підтримки членам психолого-педагогічного супроводу обов'язково потрібно дотримуватися рекомендацій записаних у висновку ІРЦ. Такі учні потребують :

- розроблення ІПР та ІНП та прилаштування освітнього середовища згідно цим планам;

- забезпечення додатковою підтримкою;
- адаптації змісту навчання;
- використання допоміжних засобів навчання.

До складу психолого-педагогічного супроводу додається асистент вчителя. Асистент вчителя разом з самим вчителем повинні адаптовувати зміст навчання учня проводити індивідуальну підтримку учня. Також до загального розкладу занять дитини додаються 4 години корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних занять.

У зв'язку з принципом індивідуалізації навчання до учня можна підбирати індивідуальний або диференційований підхід у навчанні, за допомогою з'являється можливість покращувати результативність та збільшити мотивацію здобувачів освіти до навчання.

4 рівень підтримки (тяжкий) – учні мають психоемоційні порушення, котрі спричиняють інвалідність. Діти потребують обов'язкового комплексно-педагогічного оцінювання розвитку в інклюзивно-ресурсному центрі, ще до навчального року в закладі освіти. За можливості до проведення психолого-педагогічного дослідження залучають відповідного медичного працівника. Наявність медичних документацій з індивідуального плану реабілітації при цьому буде обов'язковою.

Школярі з 4 рівнем підтримки потребують таких особливостей :

- адаптацію або модифікацію освітнього середовища;
- додаткової підтримки;
- допоміжних засобів навчання;
- адаптований розклад в умовах відвідування занять з усім класом

При навчанні учнів з 4-м рівнем підтримки використовуються спеціальні підручники та загальні матеріали, а також можлива їх адаптація. Обов'язковим є використання спеціальних засобів навчання, таких як : гаджети, індивідуальні прилади, пристрої. За потреби в закладі освіти

оформлюється ресурсна кімната, розумне пристосування та універсальний дизайн, що покращить умови перебування в школі не тільки учнів з ООП, але й нормотипових дітей.

5 рівень підтримки (найтяжчий) – дитина має психоемоційні порушення, котрі спричиняють інвалідність. Як і на 4-му рівні підтримки учні потребують обов'язкового комплексного психолого-педагогічного оцінювання розвитку в інклюзивно-ресурсному центрі перед початком навчання в освітньому закладі. За можливості до проведення психолого-педагогічного обстеження залучають відповідного медичного спеціаліста.

Навчання учнів із 5-м рівнем підтримки вимагає від всіх членів психолого-педагогічного супроводу :

- Пристосування освітнього середовища (індивідуальна програма розвитку, адаптація змісту, методів, оцінювання).
- Використання допоміжних засобів та технологій (спецпідручники, ресурсна кімната).
- Універсальний дизайн та розумне пристосування навчального простору.
- Підтримка асистента вчителя (розклад, соціалізація, позашкільні заходи).
- Допомога асистента дитини (супровід на корекційно-розвиткові заняття).
- Подовжений термін здобуття освіти для забезпечення повноцінного розвитку та соціалізації.
- Консультації ІРЦ для педагогів, батьків, команди психолого-педагогічного супроводу.
- Підвищена увага шкільного психолога та соціального педагога протягом року.
- Модифікація змісту освіти відповідно до потреб дитини.
- Альтернативні методи навчання: жестова мова, шрифт Брайля, просторове орієнтування, альтернативна комунікація.

Для учнів із 5-им ступенем освітніх труднощів створюються спеціальні умови: адаптоване освітнє середовище, допоміжні технології, підтримка асистентів, модифікація освітнього процесу та методів оцінювання. Фахівці ІРЦ та школа забезпечують консультативну підтримку педагогам і батькам. Навчання таких дітей здійснюється за подовженим терміном з акцентом на соціалізацію та індивідуальний розвиток [15].

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з ключових демократичних цінностей – усі діти є важливими та активними членами суспільства. Навчання в інклюзивному середовищі приносить користь не лише дітям з особливими освітніми потребами, а й їхнім одноліткам, родинам і суспільству загалом. Взаємодія з дітьми, які не мають особливих освітніх потреб, сприяє розвитку когнітивних, рухових, мовних, соціальних і емоційних навичок у дітей з інклюзією.

Інклюзивна освіта позитивно впливає і на сім'ї. Батьки дітей з особливими освітніми потребами отримують підтримку від інших родин, краще усвідомлюють особливості розвитку своїх дітей та активніше залучаються до освітнього процесу.

Для вчителів інклюзивних класів цей підхід відкриває можливості для глибшого розуміння індивідуальних відмінностей учнів, а також сприяє ефективній співпраці з батьками та спеціалістами різних сфер (реабілітологами, логопедами, соціальними працівниками тощо). З точки зору суспільства, інклюзивна освіта формує покоління, яке з раннього віку навчається поважати та приймати різноманітність, сприяючи розвитку більш толерантного та згуртованого соціуму [20].

Інклюзивна освіта – це не просто система навчання дітей з ООП, а підхід, що забезпечує рівні можливості для всіх учнів незалежно від їхніх рухових, інтелектуальних чи соціальних особливостей. Вона сприяє формуванню гармонійного суспільства, де кожна людина може реалізувати свій потенціал. У цьому контексті можна виділити кілька ключових функцій інклюзивної освіти: правова, соціалізаційна, виховна, освітня та економічна.

Правова функція забезпечує дотримання фундаментального права кожної дитини на освіту відповідно до міжнародних норм та національного законодавства. Головні аспекти правової функції:

- гарантування права дітей з ООП на навчання у закладах загальної середньої освіти поруч із місцем проживання, що усуває проблему їхньої ізоляції;
- боротьба з дискримінацією та виключенням дітей з ООП з освітнього процесу;
- виявлення та усунення бар'єрів (фізичних, психологічних, соціальних), які можуть заважати реалізації права на навчання.

Завдяки цій функції забезпечується створення умов рівного доступу до освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей.

Одна з головних переваг інклюзивної освіти – можливість повноцінної соціалізації дітей з ООП у середовищі однолітків. Саме тому соціалізаційна функція сприяє:

- засвоєнню загальноприйнятих норм, правил поведінки та соціальних ролей, необхідних для успішної інтеграції в суспільство;
- формуванню особистості через взаємодію з ровесниками, розвиток комунікативних навичок, вміння працювати в команді;
- включенню дітей з ООП у соціокультурний простір школи, громади, суспільства в цілому.

Інклюзивна освіта створює умови, за яких діти з різними можливостями навчаються разом, що зменшує рівень соціальної ізоляції та сприяє розвитку толерантності.

Інклюзивне навчання сприяє не лише академічному, а й моральному розвитку учнів. Завдяки виховній функції:

- формується толерантне ставлення суспільства до людей з ООП, що сприяє зменшенню упереджень і стереотипів;
- виховується почуття взаємопідтримки, емпатії, поваги до інших людей;

- діти з ООП отримують можливість відчутти свою значущість, що позитивно впливає на їхню самооцінку.

Таким чином, інклюзія не лише розвиває соціальну відповідальність у дітей, а й формує більш гуманне суспільство.

Головна мета освітньої функції інклюзивного навчання – надати дитині необхідні знання, уміння та навички, що допоможуть їй у подальшому житті. Саме тому інклюзивна освіта забезпечує:

- доступ до загальної системи знань, адаптованої до індивідуальних потреб дитини;
- використання спеціальних методик навчання, що допомагають дітям з ООП ефективніше засвоювати матеріал;
- створення умов для розвитку потенціалу кожного учня з урахуванням його здібностей.

Інклюзія в освіті сприяє формуванню різносторонньо розвинених особистостей, які можуть реалізувати себе в суспільстві.

Хоча економічний аспект інклюзії часто залишається поза увагою, він є надзвичайно важливим. Інклюзивна освіта сприяє:

- підготовці дітей з ООП до майбутнього працевлаштування, що допомагає їм стати економічно незалежними;
- зменшенню витрат держави на соціальне забезпечення осіб з інвалідністю за рахунок їхньої інтеграції в ринок праці;
- створенню умов для розвитку інклюзивного ринку праці, де враховуються можливості та здібності кожної людини.

Отже, інклюзія в освіті не лише сприяє особистісному розвитку дітей з ООП, а й приносить довгострокові економічні вигоди суспільству [14].

Інклюзивне навчання ґрунтується на урахуванні різноманітності учнів та рівноправності кожного учасника учбового процесу. Нормативно-правове підґрунтя недискримінаційного характеру забезпечує уведення інклюзивного навчання на базі особистісно орієнтованої освітньої моделі надає можливість

здобуття дітям у всіх освітніх ланках та на всіх рівнях якісної освіти без винятків та обмежень.

Особистісно зорієнтований підхід передбачає зосередження на особливостях кожної дитини, враховування їх для організації освітньої та соціальної діяльності. Ця практика передбачає має бути зорієнтована на визначення індивідуальної освітньої траєкторії учня з ООП. Для цього можуть бути застосовані різні прийоми та механізми розробки навчальних планів, адаптації/модифікації навчального матеріалу, поетапної розробки індивідуальних програм розвитку , оцінювання. Але потри все особлива увага має надаватись прогнозуванню особистісно орієнтованому розвитку дитини [21].

1.2. Інклюзивне освітнє середовище як чинник всебічного розвитку учнів

Організація освітнього процесу в закладах початкової освіти спрямована на рівність можливостей розвитку кожного учня. У наш час дуже важливим є розвиток у сучасних дітей творчих, креативних навичок, навичок критичного мислення, винахідливості, ініціативності. Ці можливості є необхідними для можливості мислити нестандартно, вирішувати різноманітні ситуації та створювати і відтворювати оригінальні ідеї.

У Законі України «Про освіту» [5] визначено, що освіта спрямована на всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства, розкриття її талантів та інтелектуальних, творчих і рухових здібностей. Вона передбачає формування системи цінностей і компетентностей, необхідних для успішної самореалізації людини, а також виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на благо інших людей і суспільства. Реалізація цих завдань сприяє збагаченню інтелектуального, економічного, творчого й культурного

потенціалу українського народу, підвищенню освітнього рівня громадян і забезпеченню сталого розвитку України в контексті її європейського вибору.

На сьогоднішній день для всебічного розвитку учнів 1-4 класів вчителі застосовують різноманітні засоби навчання. Одним із ключових чинників ефективно організації освітнього процесу в початковій школі є цілеспрямоване використання засобів навчання, що сприяють всебічному розвитку учнів. У контексті реалізації Концепції НУШ [6] актуалізується необхідність інтеграції технічних, дидактичних, психолого-педагогічних та соціально-комунікативних засобів, орієнтованих на особистісне зростання молодших школярів. Сучасні методи навчання та викладання не просто відповідають вимогам реформи Нової української школи – вони є об'єктивною необхідністю сьогодення. В умовах стрімкого розвитку науки й техніки суспільство потребує новаторських підходів і гнучких рішень, здатних забезпечити ефективну підготовку учнів до життя в постійно змінюваному світі. Учителі, які впроваджують інновації, застосовують широкий спектр педагогічних стратегій, орієнтованих на потреби кожного учня, оскільки всі діти різняться між собою за стилями навчання, рівнем активності та способом сприйняття інформації.

У наукових дослідженнях Богданової І. [26], Засенко В. [40], Колупаєвої А. [15; 16; 20; 21], Софій Н.[52], Таранченко О. [15; 16; 20; 21], Цюман Т. [32], а також інших українських науковців розкрито основи всебічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасної школи. Вчені акцентують увагу на індивідуалізації освітнього процесу, створенні адаптивного освітнього середовища та розвитку життєвих компетентностей учнів із порушеннями розвитку.

Проблема забезпечення цілісного розвитку школярів з ООП, включно з емоційно-ціннісною, когнітивною, соціальною й фізичною сферами, досліджувалася у працях Ткаченко О. [22], Федоренко О. [37]. Автори підкреслюють важливість комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Значну увагу в педагогічній науці приділено інклюзивній освіті як передумові для реалізації потенціалу кожної дитини. У працях Ляшенко К. [35], Руденко Р. [34], Шеремет М. [34]. розглядаються організаційно-методичні засади впровадження інклюзивного навчання, адаптація освітніх програм, формування інклюзивної культури серед учасників освітнього процесу.

Особливості застосування корекційно-розвивальних технологій у навчанні дітей з ООП висвітлено в працях міжнародних дослідників – D'Alessio S. [56], Leniv Z. [55], Mitchell D. [49]. Їхній внесок допомагає осмислити сучасні підходи до диференційованого й підтримувального навчання, що забезпечує гармонійний розвиток дитини в освітньому середовищі.

Відповідно до Закону України «Про освіту» [5] термін «інклюзивне освітнє середовище» конкретизується як сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. На жаль, подані у визначені поняття «умови, способи і засоби їх реалізації» не мають пояснення, тому їх тлумачення у розробках науковців і практиків є неузгодженим і загальним [25]. На думку Коваленка В. [28], в умовах інклюзивної освіти освітнє середовище виконує важливу роль – воно допомагає впливати на розвиток учнів з особливими освітніми потребами. Це досягається завдяки створенню спеціальних умов: правильно організованого простору, відповідного навчального матеріалу, психологічної підтримки та сприятливого соціального оточення. Усе це необхідне не лише для того, щоб зберегти здоров'я дитини, а й для того, щоб сформувати її як цілісну особистість, у якій гармонійно поєднуються мислення, емоції, досвід, інтереси, цілі та мотивації [28].

Культура інклюзивності в школі означає, що кожен учень є важливим і гідним поваги, незалежно від його фізичних чи психоемоційних особливостей. Ця повага проявляється не лише в ставленні, а й у створенні

зручного та доступного середовища – наприклад, у використанні приємних кольорів, наявності пандусів, ліфтів, зручних меблів тощо. Головна ідея в тому, що проблема полягає не в дитині з ООП, яка має труднощі з пересуванням чи навчанням, а в тому, що сама школа може бути не готова створити відповідні умови для її навчання.

Особливої уваги потребують діти, які постраждали від війни – ті, хто втратив дім чи близьких. Під час навчання важливо бути чутливими до їхніх переживань і відповідно адаптувати матеріали. Наприклад, теми на кшталт «Моя сім'я» чи «Мій дім» можуть викликати болісні емоції, тому вчителям варто бути обережними з такими заняттями, щоб не поглибити дитячі травми [29].

Для формування справжнього інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти необхідно дотримуватись кількох важливих умов:

1. Наявність ресурсного забезпечення, яке охоплює нормативно-правову базу, програмно-методичні матеріали, інформаційну підтримку та матеріально-технічні ресурси.

2. Оперативна методична підтримка педагогів з боку фахівців психологічних служб, органів управління освітою та інклюзивно-ресурсних центрів.

3. Адаптація та модифікація освітнього процесу, зокрема навчальних програм, матеріалів, методик викладання, а також підходів до оцінювання результатів навчання відповідно до потреб кожного учня.

4. Розроблення універсального дизайну та раціональних адаптацій, що дозволяють реалізовувати особистісно орієнтоване навчання – тобто створення умов, у яких кожна дитина, незалежно від її можливостей, має шанс на успішне навчання.

5. Впровадження принципів педагогіки партнерства, що передбачає відкриту взаємодію, співпрацю та командну роботу між усіма учасниками освітнього процесу. Такий підхід формує позитивний соціально-емоційний клімат у школі.

б. Організація доступного фізичного середовища: наявність пандусів, ліфтів, якісного освітлення, шумоізоляції тощо – усе це сприяє безпечному та комфортному перебуванню дітей у закладі освіти.

Усі діти мають потенціал для успішного навчання в інклюзивному середовищі. При цьому присутність учнів з особливими освітніми потребами у звичайних класах не викликає дискомфорту для інших – навпаки, така взаємодія є корисною для всіх. Діти з ООП отримують можливість соціалізуватися, спілкуватися з однолітками, опановувати більш складні навчальні програми, ніж у спеціалізованих закладах, і надалі здобувати освіту в середній школі. Разом з тим, інклюзивне навчання допомагає всім учням формувати толерантність, приймати інших такими, якими вони є, бачити в кожному людину, а не лише його відмінності, труднощі чи здібності [23].

Інклюзивне освітнє середовище є багатогранною системою, що поєднує педагогічні, психологічні, організаційні та соціальні умови, необхідні для повноцінного розвитку кожного учня, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби. Таке середовище не лише забезпечує фізичну присутність дитини в закладі освіти, а й створює умови для її активної участі в освітньому процесі, всебічного розвитку та соціалізації.

Компоненти інклюзивного освітнього середовища:

1. Адаптація освітньої програми до індивідуальних потреб учнів.

Однією з ключових умов створення інклюзивного середовища є гнучке пристосування змісту освіти, методів і форм організації освітнього процесу до особливих освітніх потреб кожного учня. Це може передбачати:

- спрощення або ускладнення навчальних завдань відповідно до рівня розвитку дитини;
- використання альтернативних способів оцінювання знань (наприклад, усні відповіді замість письмових);
- залучення допоміжних засобів навчання (тактильні матеріали, аудіопідручники, спеціальне ПЗ);

- впровадження індивідуальної програми розвитку (ІПР) для кожного учня з ООП.

Таке диференційоване навчання дозволяє забезпечити повноцінну участь кожної дитини в освітньому процесі, зберігаючи при цьому загальні стандарти якості освіти.

2. Підготовка педагогічного персоналу до роботи в інклюзивному середовищі.

Наявність відповідно підготовлених педагогів є передумовою ефективної інклюзії. Учитель в інклюзивному класі має не лише володіти методами диференційованого та адаптивного навчання, а й демонструвати толерантність, відкритість і гнучкість у спілкуванні. Формування професійної готовності вчителя включає:

- проходження курсів підвищення кваліфікації з інклюзивної освіти;
- участь у тренінгах, воркшопах, семінарах з роботи з дітьми з ООП;
- здатність співпрацювати з асистентом учителя, корекційними педагогами та психологами;
- розвиток емоційного інтелекту, що сприяє збереженню здорового клімату в класі.

3. Забезпечення психологічної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

Інклюзивне середовище передбачає не лише адаптацію матеріального простору й освітнього процесу, а й турботу про психоемоційний комфорт усіх учасників навчання. Особливо це важливо для дітей з ООП, які можуть мати труднощі з адаптацією, комунікацією чи самооцінкою.

Система психологічної підтримки в інклюзивному середовищі включає:

- регулярні консультації з практичним психологом;
- проведення тренінгів із розвитку емоційної стабільності та навичок саморегуляції;

- співпрацю з соціальними працівниками, логопедами, реабілітологами;
- підтримку педагогів у складних випадках взаємодії з учнями та батьками.

4. Співпраця з батьками як основа партнерської інклюзії.

Успішна реалізація інклюзивної моделі освіти неможлива без тісної взаємодії між школою та родинами учнів. Батьки мають бути повноцінними партнерами педагогів, особливо при створенні та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій дітей з особливими освітніми потребами.

Форми взаємодії з батьками можуть включати:

- регулярні зустрічі для обговорення прогресу дитини;
- спільну участь у розробці ІПР;
- психологічну підтримку та інформаційно-просвітницьку роботу з батьками;
- залучення родин до позакласних заходів для формування культури прийняття в учнівському середовищі [30] (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Компоненти інклюзивного освітнього середовища

Науковиця Калініченко І. [31] зазначала, що аргументація на підтримку перебування учнів у інклюзивному освітньому середовищі є ґрунтовною й переконливою. Твердження про те, що діти без особливих освітніх потреб нібито зазнають негативного впливу або отримують менш якісну освіту в інклюзивному класі, не має достатнього обґрунтування й не витримує критики.

Насправді, позитивний ефект від інклюзивної взаємодії відчують не лише діти з особливими потребами, а й їхні однокласники. Зокрема, досвід навчання в інклюзивному середовищі сприяє формуванню просоціальних навичок, розвитку емпатії та підвищенню самооцінки в дітей, які виступають наставниками або помічниками для своїх однокласників. Така взаємодія також сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, оскільки передача знань іншим учням активізує когнітивні процеси.

Крім того, в інклюзивному середовищі діти мають унікальну можливість здобувати нові компетентності, наприклад, опановувати мову жестів або основи читання шрифтом Брайля. Вивчення таких умінь не лише розширює коло знань, а й має значущий вплив на особистісний розвиток учнів. Воно сприяє глибшому усвідомленню важливості доступності та толерантності у сучасному суспільстві.

Зрештою, спільне навчання в інклюзивному класі формує в учнів здатність бачити в кожному передусім людину, а не її особливості чи обмеження. Це дозволяє долати стереотипи й упередження, які нерідко пов'язані з соціальними ярликами, а також сприяє формуванню гуманістичного світогляду [31].

Звичайно, для забезпечення гармонійного та якісного всебічного розвитку учнів, котрі навчаються в умовах інклюзивного освітнього середовища, важливу роль виконують педагоги та вся команда психолого-педагогічного супроводу. Ефективність навчально-виховного, корекційно-розвивального та лікувально-профілактичного процесів у межах інклюзивного класу значною мірою визначається злагожденістю взаємодії

педагога з командою фахівців різних спеціальностей. До складу такої команди, як правило, входять соціальний працівник, корекційний педагог (дефектолог), медичний працівник, психолог, асистент вчителя, реабілітолог, а також батьки дитини. Спільна робота цієї команди забезпечує ефективний супровід дитини з особливостями психофізичного розвитку, сприяючи формуванню ключових компетентностей, навичок і вмінь, а також зменшенню негативного впливу існуючих порушень на її освітній процес.

Склад команди формується індивідуально, відповідно до особливостей розвитку конкретної дитини та її психолого-педагогічних потреб. Учасники команди здійснюють комплексну оцінку стану розвитку дитини, визначають як довготривалі, так і короткострокові освітні цілі, розробляють і впроваджують індивідуальні програми підтримки та розвитку. Також вони координують надання додаткових послуг, здійснюють моніторинг ефективності реалізованих заходів і постійно працюють над підвищенням власного професійного рівня.

Фахівці спеціальної освіти, залучені до роботи навчальної команди закладу загальної середньої освіти, виконують низку ключових функцій, серед яких:

- надання методичної й консультативної підтримки педагогам, які працюють з учнями з особливими освітніми потребами, а також їхнім батькам;
- участь у комплексному оцінюванні психофізичного стану дитини та виявленні потреб у спеціальних освітніх умовах;
- розробка індивідуальних освітніх траєкторій, адаптація та модифікація навчального контенту, організація особливого режиму навчального навантаження;
- визначення освітніх цілей, критеріїв оцінювання та планів реалізації ІПР;
- узагальнення результатів реалізації ІПР та формулювання відповідних рекомендацій;

- участь у засіданнях команди супроводу, як планових, так і позапланових.

Під час організації корекційно-розвивальної роботи з учнями, що мають порушення психофізичного розвитку, надзвичайно важливо враховувати компенсаторні можливості організму. Саме цілеспрямоване, науково обґрунтоване навчання сприяє розвитку дитини, мінімізує бар'єри в оволодінні знаннями, навичками й соціальною поведінкою, полегшує процес соціалізації та успішної інтеграції у колектив. Таким чином, корекційно-розвивальна діяльність становить фундамент організації освітнього процесу в інклюзивному середовищі.

Для забезпечення результативності цієї роботи важливо дотримуватись основоположних науково обґрунтованих принципів, серед яких:

1. системність реалізації корекційних, профілактичних і розвивальних завдань;
2. взаємозв'язок між діагностикою та корекцією;
3. діяльнісний підхід у здійсненні корекційного впливу;
4. урахування вікових та індивідуальних особливостей розвитку дитини;
5. комплексне використання методів психологічного впливу;
6. активне залучення найближчого соціального оточення дитини до освітнього процесу [33].

Ключовий компонент формули НУШ – це педагогіка партнерства. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [6]. До принципів цього підходу відноситься:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;

- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Сучасний учитель початкової школи повинен володіти високим рівнем професійної, методичної та психологічної підготовки. Професійна готовність включає глибокі знання з методології інклюзивної освіти та володіння корекційно-педагогічними навичками; методична – передбачає знання та вміння застосовувати як загально-педагогічні, так і корекційно-розвивальні технології; психологічна – охоплює особистісні риси, серед яких емпатійність, толерантність, уміння підтримати іншого емоційно, а також здатність до саморефлексії [43].

Але задля успішного навчання учнів замученість лише педагогів недостатня. Британський професор Ainscou M. [48; 50] вважає, що доцільним розглядати три взаємопов'язані сфери, у межах яких виникають питання рівності:

- У межах шкіл. Це питання, що впливають із практик самих шкіл та вчителів. Вони охоплюють способи навчання та залучення учнів до освітнього процесу; організацію навчальних груп і різноманітність можливостей, які з цього впливають; соціальні взаємини та персональну підтримку в шкільному середовищі; реакцію школи на різноманітність у досягненнях, статі, етнічному та соціальному походженні; а також зв'язки, які школа будує з родинами та місцевими громадами.

- Між школами. Це питання, що виникають на рівні локальних освітніх систем. Вони включають особливості формування різних типів шкіл на місцевому рівні; способи, якими ці школи набувають різного статусу, що породжує ієрархії за рівнем успішності та популярності; характер конкуренції або співпраці між школами; процеси інтеграції та сегрегації, які концентрують учнів зі схожим соціальним або культурним бекграундом у

різних закладах освіти; розподіл освітніх можливостей між школами; і доступність подібних можливостей для всіх учнів.

- Поза межами шкіл. Це ширша сфера, яка включає політичний контекст, у якому функціонують школи; сімейні процеси й ресурси, що впливають на навчання та розвиток дитини; цінності й уявлення педагогічних працівників; а також демографічні, економічні, культурні та історичні особливості регіону, де розташовані школи [48].

Отже, виходячи з викладеного матеріалу, необхідно на практиці використовувати принципи «Педагогіки партнерства» співпрацюючи не тільки між педагогами, а й фахівцями ІРЦ та батьками учнів. Успішна реалізація всіх компонентів інклюзивного освітнього середовища напряду пов'язана від взаємодії всіх хто перебуває в ньому. Виконання всіма учасниками освітнього процесу принципів «Педагогіки партнерства» зможе забезпечити всебічний розвиток учнів.

Навчання в середовищі, де кожна дитина має однакові можливості для розвитку та реалізації власних можливостей, є інноваційним напрямком осучаснення та удосконалення системи початкової освіти. Завдяки цьому учні матимуть змогу успішніше засвоювати навчальний матеріал та привчатися толерантно ставитись до оточуючих людей, що, як ніколи, важливо в наш час.

1.3. Виклики і бар'єри у впровадженні інклюзивного середовища в початковій школі

В умовах реалізації концепції Нової української школи одним із ключових напрямів державної освітньої політики є забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей без винятку. Важливу роль у цьому процесі відіграє інклюзивна освіта.

Освіта виступає базовим елементом суспільного життя дитини, адже саме у закладі освіти вона не лише здобуває знання, а й формує життєві

компетентності, необхідні для подальшої соціалізації та інтеграції в суспільство. Саме школа стає моделлю побудови відносин дитини з навколишнім середовищем, що в подальшому впливатиме на її шлях у житті. Проте цей шлях може бути як відкритим і перспективним, так і ускладненим низкою бар'єрів, особливо для дітей з особливими освітніми потребами.

Бар'єри можуть існувати не лише у фізичному середовищі, де вони є найбільш очевидними. Вони також можуть проявлятися в недосконалості освітніх програм, неадаптованих методах викладання, інформаційних перешкодах (зокрема відсутності перекладу жестовою мовою, титрування чи використання незручних шрифтів), інституційних проблемах (часткове або несистемне виконання законодавчих норм) та ментальних установках (упередження, стереотипи у ставленні до дітей з ООП) [27; 37].

Проблематика впровадження інклюзивного середовища в початковій школі привертає значну увагу дослідників і педагогів, оскільки саме на цьому етапі закладаються основи подальшого навчального й соціального розвитку дитини. У цьому контексті важливим є аналіз викликів і бар'єрів, які перешкоджають ефективному включенню дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній процес. Над вивченням зазначеної тематики працювали як українські, так і зарубіжні науковці та практики, серед яких Ainscow M., Гуменюк А., Коган О, Колупаєва А., Миронова С., Найда Ю., Носко Ю, Ткаченко Л. та інші. Їхні дослідження охоплюють широкий спектр аспектів: від нормативно-правового забезпечення інклюзії та професійної підготовки вчителів до аналізу соціально-психологічних бар'єрів і ресурсної підтримки дітей з ООП у початковій ланці освіти. Узагальнення результатів цих досліджень дозволяє виявити найактуальніші труднощі сучасної інклюзивної освіти та визначити напрями її вдосконалення в умовах української школи.

У своїй статті Будішевська О., Клименко І. та Семенишина І. [42] зазначають, що інклюзивна освіта є важливою як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для їхніх однолітків, педагогів та інших учасників

освітнього процесу. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку спеціальних (корекційних) закладів освіти як традиційної форми навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку виявив низку бар'єрів на шляху до ефективного впровадження інклюзивної моделі. Однією з ключових умов реалізації інклюзії є формування відповідного ставлення суспільства. У межах досліджуваної теми готовність учасників інклюзивного освітнього процесу до взаємодії розглядається як цілісне особистісне утворення, що поєднує в собі соціальні, моральні, психологічні та професійні якості, необхідні для ефективного спільного навчання дітей з різними особливостями психофізичного розвитку.

Дослідження викликів і бар'єрів інклюзивної освіти на етапі початкової школи допомагає «захопити проблему на старті»: створити умови, у яких усі діти одразу отримують доступні програми, підтримку й позитивне соціальне середовище. Це не лише підвищує успішність конкретних учнів, а й формує культуру сприйняття різноманітності, зменшує довгострокові витрати й закладає фундамент для сталої інклюзії на всіх наступних щаблях освіти.

Інклюзія в освіті – це не «додаткова послуга» для окремих дітей, а зміна всієї системи так, щоб вона приймала різноманітність учнів як норму. Її суть - створити умови, де кожен учитель і школяр відчувається комфортно з відмінностями і бачить у них ресурс для навчання, а не проблему. Практично це означає, що діти з фізичними, соціальними чи емоційними особливостями навчаються разом з усіма в звичайній школі настільки, наскільки це можливо, маючи право на індивідуальний вибір і спеціальну підтримку там, де вона потрібна.

Варто зауважити, що інклюзія часто починається з невеликих кроків і супроводжується подоланням ряду викликів:

1. усталені переконання та цінності
2. нерозуміння суті зміннедостатність необхідних навичок
3. обмеження в ресурсах
4. ефективна організація

Прийняття змін насамперед передбачає готовність до навчання. Тому важливо, щоб школи створювали середовище, яке дає змогу педагогам отримувати досвід і вчитися з нього – так само, як вони очікують цього від своїх учнів через виконання завдань і участь у різних видах діяльності. Учителі, які сприймають себе не лише наставниками, а й активними учасниками освітнього процесу, здатні ефективніше підтримувати учнів. Усвідомлення власного навчального процесу та рефлексія над ним, а також відкритість до нових ідей і методів сприятимуть тому, як саме учні навчатимуться в класі [55].

В Україні інклюзивна освіта організовується за двома основними моделями: повної та часткової інклюзії. У першому випадку діти з ООП навчаються у загальних класах разом з іншими, маючи додаткові корекційні заняття. У другому – створюються окремі інклюзивні класи чи групи у звичайних школах. Обидві моделі мають як переваги, так і недоліки: повна інклюзія сприяє соціалізації, але часто не дає достатньої підтримки, тоді як часткова дозволяє індивідуалізувати навчання, однак може спричинити ізоляцію.

Ключовим чинником ефективності інклюзивної освіти є педагогічна підтримка. Проблема полягає у тому, що багато вчителів не мають належної підготовки для роботи з дітьми з ООП. Тому важливо розробити чіткі професійні стандарти та включити у педагогічні програми навчання методикам інклюзивної освіти.

Впровадження інклюзії гальмується також через нестачу ресурсів: у багатьох школах немає технічного обладнання, спеціалізованих засобів чи фахівців (логопедів, асистентів учителя тощо). Потрібна й активна участь батьків, які мають бути залучені до адаптації освітнього процесу.

Інклюзія – це не лише про навчання, а й про повноцінну соціалізацію. Вона вимагає зміни суспільного ставлення до людей з інвалідністю, просвітницької роботи, формування культури поваги й рівності в усіх учасників освітнього процесу.

У деяких регіонах, особливо сільських, впровадження інклюзії ускладнюється через брак фахівців і ресурсів. У містах бар'єром стають стереотипи та соціальна недовіра до дітей з ООП.

Разом з тим, інклюзивна освіта в Україні – процес динамічний. Її розвиток потребує постійного аналізу, коригування методів та оцінки ефективності. Перспективні напрями подальших досліджень – аналіз регіонального досвіду, соціокультурного впливу інклюзії та вдосконалення кадрового й матеріального забезпечення шкіл [43].

Умовно бар'єри можна класифікувати за такими напрямками: фізичні, інформаційні, економічні, гендерні, соціальні, архітектурні, мовні, освітні та культурні. Звісно, цей перелік не є вичерпним і потребує конкретизації.

Для мінімізації фізичних і когнітивних бар'єрів, сприянню мотивації та залученню учнів до активного опрацювання навчального змісту використовується Концепція універсального дизайну [21]. Універсальний дизайн в освіті передбачає створення такого освітнього середовища та матеріалів, які будуть доступними й зрозумілими для всіх здобувачів освіти. У межах універсального дизайну фізичне середовище організовується таким чином, щоб забезпечити легкий доступ, зняти обмеження для індивідуалізації навчання та надати можливість кожному учневі повною мірою брати участь в освітньому процесі.

Ключова роль у цьому належить учителю, який має визначати, що саме стає перешкодою у засвоєнні матеріалу для конкретного учня, та добирати відповідні засоби її подолання. Це може включати використання допоміжних технологій при фізичних чи сенсорних обмеженнях або застосування спеціальних методик і стратегій викладання для подолання когнітивних труднощів. При цьому важливо, щоб учні, отримуючи доступ до навчальної програми, мали змогу реалізовувати власні сильні сторони та демонструвати результати відповідно до їхнього рівня розвитку й індивідуальних можливостей. Надто прості чи надмірно складні завдання не сприяють

якісному освітньому досвіду й не забезпечують належного залучення до освітнього процесу.

Концепція універсального дизайну [21, с. 37-38] в освіті розробляється вже понад двадцять п'ять років. Попри те, що створення універсального курикулуму ще не повністю реалізовано навіть у країнах із розвиненими освітніми системами, у практиці викладання виокремлюють три ключові принципи універсального дизайну у навчанні:

1. По-перше, це множинні та гнучкі способи подання навчального матеріалу: інформація може бути представлена через пояснення, колективні обговорення, різні типи завдань, а також з акцентом на візуальних, аудіальних і кінестетичних каналах сприйняття.

2. По-друге, різні форми вираження результатів навчання дають учням можливість продемонструвати набуті знання й уміння не лише у форматі письмових робіт чи тестів, але й за допомогою усних відповідей, презентацій чи виконання практичних дій.

3. По-третє, різні способи залучення до освітньої діяльності дозволяють враховувати індивідуальні інтереси, здібності та стилі навчання учнів, створювати для них адекватні виклики та формувати стійку мотивацію. Таким чином, універсальний дизайн спрямований на не лише задоволення освітніх потреб кожного здобувача освіти, а й на виявлення й ефективне використання його сильних сторін у процесі навчання.

Універсальний дизайн ґрунтується на низці принципів, які покликані забезпечити доступність і зручність освітнього середовища для всіх користувачів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей:

- Рівність і доступність використання. Дизайн освітнього простору та ресурсів має гарантувати однакові можливості для всіх учасників освітнього процесу, запобігаючи відокремленню чи виключенню окремих груп населення.

- Гнучкість використання. Освітнє середовище повинно передбачати широкий спектр налаштувань і можливостей, що враховують індивідуальні потреби та стилі навчання здобувачів освіти.

- Простота та зручність. Важливим є створення зрозумілого й інтуїтивно доступного дизайну, який не залежить від віку, рівня освіти, мовних чи культурних особливостей користувача.

- Наявність необхідного розміру й простору. Просторове рішення має забезпечувати вільний доступ і комфортне пересування для всіх учнів, незалежно від фізичних параметрів, мобільності чи стану здоров'я.

- Сприйняття інформації з урахуванням сенсорних можливостей. Дизайн має бути орієнтований на ефективну передачу інформації з урахуванням різних каналів сприйняття та можливих зовнішніх обмежень (зорових, слухових тощо).

- Припустимість помилок. Освітнє середовище має мінімізувати ризик виникнення шкідливих наслідків унаслідок випадкових чи ненавмисних дій здобувачів освіти.

- Низький рівень фізичних зусиль. Дизайн повинен забезпечувати виконання завдань із мінімальними фізичними витратами та уникати надмірного навантаження чи стомлюваності учнів [15; 44].

В Україні на державному рівні прийнято Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору до 2030 року [39; 45]. Як свідчать аналізовані документи, сучасна державна політика акцентує увагу на запобіганні виникненню бар'єрів ще до того, як вони стають проблемою. Це означає впровадження принципів універсального дизайну в усі сфери життєдіяльності, що є важливою ланкою у формуванні інклюзивного суспільства [15, с. 66-72].

Для визначення бар'єрів розвитку учня проводиться комплексне оцінювання, що здійснюється фахівцями ІРЦ, які використовують для цього інструментарій, затверджений МОН України. Міждисциплінарна команда фахівців інклюзивно-ресурсного центру здійснює комплексне визначення

індивідуальних особливостей дитини, її актуального рівня розвитку та потенційних можливостей. У процесі такого оцінювання з'ясовуються освітні потреби, сильні та слабкі сторони, специфіка когнітивних процесів, а також формується індивідуальний психологічний профіль і визначається рівень необхідної підтримки. Результатом цієї роботи є висновок, що містить рекомендації щодо організації освітнього процесу, розвитку учня та забезпечення відповідного супроводу.

Підсумковим документом стає висновок про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини із зазначенням рівня підтримки, яка їй необхідна. Збір більшості даних про дитину з особливими освітніми потребами здійснюють спеціалісти різного профілю. Згодом отримана інформація передається педагогам та асистентам учителів у рамках засідань команди психолого-педагогічного супроводу.

Для ефективного застосування інструментарію оцінювання педагогу рекомендується співпрацювати з практичним психологом, асистентом учителя, методистами або фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів. Вибір конкретних методик здійснюється у консультації зі шкільним психологом та іншими членами команди супроводу (рис. 1.2.). Об'єктивність результатів забезпечується завдяки поєднанню висновків спеціалістів, педагогів і батьків, які здійснюють систематичне спостереження за дитиною. У такий спосіб формується цілісне уявлення про рівень розвитку, наявні знання, уміння, навички, стиль навчання та мислення, а також про фізичний і психологічний стан дитини. На основі цих даних розробляється ІПР, що визначає стратегії викладання та напрями супроводу у процесі навчання [15, с. 90-97].

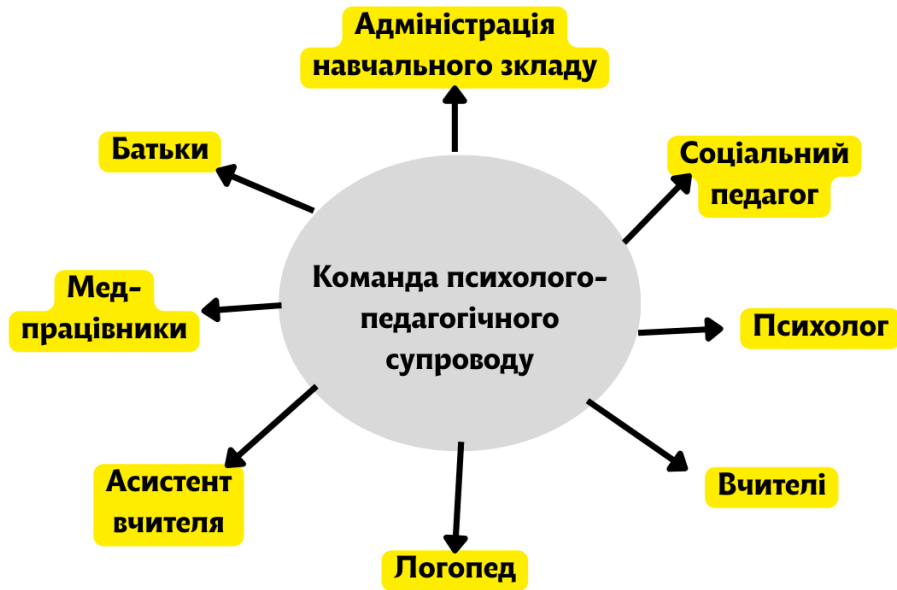

Рис. 1.2. Учасники команди психолого-педагогічного супроводу

Дуже ефективним у запобіганні виникненню бар'єрів в інклюзивному освітньому середовищі є запровадження диференційованого навчання. Воно є важливою умовою забезпечення доступності навчальних програм закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Такий підхід дозволяє учням опановувати навчальний зміст відповідно до власних можливостей та досягати максимально можливих для них результатів.

На відміну від традиційної моделі викладання, що ґрунтується на домінуванні ролі вчителя, уніфікованому навчальному плані та однакових вимогах до всіх учнів, диференційоване навчання акцентує на індивідуальній навчальній діяльності дитини. Воно створює умови для врахування особистісних потреб, розвитку сильних сторін та інтересів учнів безпосередньо в освітньому процесі.

Сутність диференційованого викладання полягає у:

- визнанні педагогом різнорівневості та різноманітності учнівського контингенту (що включає відмінності у базових і поточних знаннях, рівні підготовленості, навчальних інтересах, стилях навчання тощо);

- володінні вчителем методиками організації освітнього процесу для дітей з різними можливостями у межах одного класу;
- орієнтації на поступове просування кожного учня на вищий рівень засвоєння знань і навичок, забезпечуючи індивідуальний успіх завдяки відповідній підтримці та педагогічній допомозі.

Теоретичним підґрунтям диференційованого викладання виступають: концепція навчання, орієнтованого на потреби дитини; теорія множинного інтелекту; ідеї універсального дизайну в освіті; а також принцип варіативності організації освітнього процесу [20, с. 85-86].

Учні з особливими освітніми потребами повинні мати забезпечений доступ до навчального змісту, що є ключовим чинником диференціації. На рівні змісту диференціація передбачає врахування цілей, завдань та очікуваних результатів навчання (навчальних, розвивальних, соціальних). Саме співвідношення між цілями й завданнями визначає ступінь диференціації.

По-перше, підтримка доступу до змісту навчання виступає основною вимогою, і зміни здебільшого стосуються способів, у який учні отримують доступ до інформації (понять, узагальнень, установок, навичок, дій тощо).

По-друге, зв'язок завдань із цілями навчання є визначальним. Завдання мають бути узгоджені з навчальними цілями, а рівень їх досягнення оцінюється за допомогою тестів та стандартизованих інструментів (критеріїв). Завдання часто вибудовуються як послідовність зростаючої складності, формуючи континуум, що дозволяє поступово розвивати певні навички. При цьому для учнів різного рівня підготовки пропонується варіативне «меню» завдань, яке сприяє плавному переходу між етапами навчання.

По-третє, навчання орієнтується на оволодіння ключовими поняттями. Для їхнього глибшого усвідомлення та практичного застосування важливо презентувати поняття у різних формах – розгорнутій, стислій, візуальній, схематичній тощо. У центрі уваги вчителя мають залишатися саме поняття та

навички, які опановують учні. При цьому зміст навчання повинен включати однакові базові поняття для всіх школярів, однак рівень їх складності (обсяг, глибина, ступінь узагальнення) варіюється відповідно до індивідуальних можливостей дитини [20, с.100].

У процесі формування культури інклюзивності в закладі освіти першочергового значення набуває створення безпечного і доброзичливого освітнього середовища, яке ґрунтується на принципах поваги до різноманіття. Це охоплює не лише фізичні відмінності, а й різноманітність поглядів, думок, культурного, релігійного та особистісного досвіду учасників освітнього процесу.

До основних складових інклюзивної культури належать:

- Повага до особистості.

Ключовим є визнання цінності кожної особистості, незалежно від психофізичних особливостей. Це виявляється як у ставленні, так і в організації простору: наявність зручної інфраструктури (пандуси, ліфти, адаптовані меблі) забезпечує комфорт і доступність для всіх учасників. Проблемою вважається не наявність у дитини обмежень, а неготовність закладу освіти забезпечити відповідні умови для її навчання.

- Повага до культурного і релігійного розмаїття.

Формування толерантного середовища передбачає ознайомлення з традиціями й обрядами різних етнічних і релігійних груп, що сприяє взаємному розумінню та збагаченню освітнього процесу.

- Повага до кожної сім'ї.

Освітній заклад має демонструвати повагу до всіх сімей, незалежно від расових, мовних, релігійних, політичних чи соціально-економічних характеристик, забезпечуючи рівні можливості для всіх.

- Формування відчуття приналежності.

Для кожної дитини важливо відчувати себе повноцінним учасником шкільного життя. Це можливо лише за умови впровадження політики

безумовної педагогічної підтримки, що формує атмосферу психологічного комфорту та запобігає дискримінації й насильству.

- Чутливість до емоційного стану.

Розуміння емоційного стану учнів і педагогів, особливо в умовах війни, є критично важливим. Завдання керівництва закладу освіти – враховувати психологічні наслідки травм і втрат у щоденній організації освітнього процесу.

- Індивідуалізація змісту навчання.

Попри спільну освітню програму, важливо забезпечити адаптацію або модифікацію навчального матеріалу відповідно до індивідуальних потреб учнів. Це сприяє максимальній реалізації їхнього потенціалу.

- Недискримінаційне середовище.

Школа має бути безбар'єрною, доступною й безпечною. Організація простору повинна враховувати фізичні потреби учнів, усуваючи перешкоди на шляху до повноцінної участі у навчанні.

- Індивідуальна підтримка.

Запровадження моделей індивідуального супроводу кожного учня сприяє ефективному освітньому процесу та соціалізації, знижуючи ризик перевантаження або відставання.

- Психологічний комфорт.

Комфортне освітнє середовище створюється через співпрацю, толерантне ставлення, індивідуальний підхід та нульову терпимість до будь-яких форм булінгу або дискримінації.

- Розвиток відповідальності за навчання.

Формування мотивації до навчання, самостійності у прийнятті рішень і відповідальності за власний прогрес – важлива умова інклюзивного освітнього простору.

- Сприяння взаємодопомозі.

Інклюзивна культура передбачає заохочення дітей до взаємної підтримки, доброзичливості та готовності допомагати одне одному у різних ситуаціях – як у навчанні, так і в повсякденному житті.

- Коректність у використанні термінів.

Вербальне середовище також є відображенням інклюзивності. Важливо вживати коректні формулювання, що підкреслюють повагу до особистості, наприклад "дитина з особливими освітніми потребами", а не стигматизуючі вислови [29].

Отже, інклюзивна освіта в умовах НУШ виступає ключовим інструментом забезпечення рівного доступу до якісного навчання для всіх дітей, зокрема з особливими освітніми потребами. Її ефективність залежить від подолання бар'єрів фізичного, інформаційного, соціального й психологічного характеру, впровадження принципів універсального дизайну та диференційованого навчання, а також формування інклюзивної культури, заснованої на повазі до різноманіття, толерантності й індивідуальній підтримці кожної дитини. Розвиток інклюзії потребує належної професійної підготовки педагогів, ресурсного забезпечення та активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, що створює умови для повноцінної соціалізації й успішності учнів.

Висновки до першого розділу

Інклюзивна освіта постає не лише педагогічною інновацією, а й суспільною необхідністю, яка відображає демократичні цінності та забезпечує реалізацію права кожної дитини на рівний доступ до якісного навчання. У працях вітчизняних і зарубіжних науковців доведено, що інклюзія є потужним чинником соціалізації, розвитку життєвих компетентностей та формування толерантного суспільства.

Дослідження показали, що інклюзивне освітнє середовище не зводиться до забезпечення фізичної доступності закладів освіти. Йдеться про

глибинну трансформацію підходів до навчання, виховання та взаємодії, що ґрунтується на принципах гуманізму, партнерства й толерантності. Важливою умовою успіху є відмова від уніфікованих програм і перехід до індивідуалізованих траєкторій навчання, які враховують потреби та можливості кожної дитини.

Українські науковці Богданова І., Засенко В., Колупаєва О., Софій Н, Таранченко О. та інші акцентують увагу на створенні адаптивного середовища, що дозволяє дитині з особливими освітніми потребами бути активним учасником навчального процесу. Суттєве значення має комплексний психолого-педагогічний супровід, а також залучення батьків до партнерської співпраці зі школою. При цьому особлива увага приділяється всебічному розвитку – когнітивному, емоційно-ціннісному, соціальному та фізичному, що забезпечує формування життєвих компетентностей і сприяє повноцінній інтеграції дитини у суспільство.

Одним із ключових завдань є створення належного ресурсного забезпечення інклюзивного процесу. До нього належать нормативно-правова база, методичні матеріали, підготовка педагогів, діяльність інклюзивно-ресурсних центрів, матеріально-технічне облаштування освітнього простору. Значну роль відіграє універсальний дизайн, завдяки якому середовище стає доступним і зручним для всіх учасників навчання. Водночас важливим чинником є формування інклюзивної культури, що передбачає розвиток поваги до різноманіття, подолання стереотипів і створення позитивного соціально-емоційного клімату в закладі освіти.

Аналіз зарубіжних підходів: LenivZ ., Mitchell D., D'Alessio S. засвідчує ефективність диференційованого навчання та корекційно-розвивальних технологій, які допомагають максимально розкрити потенціал кожної дитини. В українських реаліях інклюзивна освіта також розвивається у цьому напрямі, проте стикається з низкою бар'єрів: фізичних, інформаційних, інституційних та ментальних. Найбільшу складність становлять саме інституційні й ментальні перепони - недостатня підготовка педагогів,

несистемне виконання законодавчих норм, упереджене ставлення суспільства до дітей з ООП.

Суттєвим методологічним орієнтиром сучасної школи є диференційоване навчання, яке дозволяє враховувати сильні сторони, інтереси та індивідуальні потреби учнів. Це відповідає завданням Нової української школи й забезпечує рівний доступ до якісної освіти.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що інклюзивна освіта в Україні:

- є необхідною складовою модернізації шкільної системи;
- забезпечує рівні можливості для всіх дітей;
- сприяє соціальній інтеграції учнів з особливими освітніми потребами;
- вимагає системного ресурсного, методичного та кадрового забезпечення;
- базується на принципах універсального дизайну, педагогіки партнерства та індивідуалізації;
- потребує подолання бар'єрів, які стримують її ефективну реалізацію.

Успішність інклюзивної моделі залежить від взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу: педагогів, батьків, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів та органів управління освітою. Лише спільна робота здатна створити середовище, у якому кожна дитина почуватиметься прийнятою й матиме змогу реалізувати власний потенціал.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Стан організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі

Аналіз теоретичних аспектів проблеми дослідження показав, що чим якісніше організоване інклюзивне освітнє середовище в початковій школі, тим вищий рівень соціальної адаптації, пізнавальної активності та навчальних досягнень демонструють учні з особливими освітніми потребами у співпраці з однолітками. Тому нами було організовано емпіричне дослідження ефективності створення інклюзивного освітнього середовища в початкових класах. Молодший шкільний вік є унікальним періодом у процесі становлення особистісних якостей, формування основних соціальних компетентностей та закладання фундаменту для розвитку розумових здібностей і творчого потенціалу дитини. Саме тому вчителі початкових класів повинні впроваджувати педагогічні підходи та організаційні рішення, які забезпечують доступність навчання, створюють атмосферу толерантності й підтримки, а також сприяють гармонійному розвитку та успішній інтеграції кожного учня в освітнє середовище.

Ми вважаємо, що створення інклюзивного освітнього середовища в початковій школі позитивно впливає на розвиток пізнавальної активності учнів. В умовах реформування системи початкової освіти значний потенціал має саме інклюзивна освіта, адже її реалізація забезпечує активне залучення всіх молодших школярів до навчально-пізнавальної діяльності, сприяє налагодженню взаємодії між учнями з різними освітніми потребами та формує партнерські стосунки між учителем і дітьми як рівноправними учасниками освітнього процесу.

Готовність здобувати нові знання, досліджувати навколишній світ, природна допитливість молодших школярів, їхні психологічні особливості й

чуйність створюють позитивні умови для ефективного розвитку особистості в інклюзивному освітньому середовищі. Таке середовище стає гарантією результативної організації та реалізації освітнього процесу, адже воно враховує індивідуальні можливості й потреби кожної дитини. Інклюзивна освіта сприяє інтелектуальному й соціальному розвитку молодших школярів, передбачає вирішення навчальних завдань у співпраці, застосування набутих знань у практичній діяльності, що забезпечує їхню міцність і глибину. Вона залучає всіх дітей до активної взаємодії з навколишнім світом і сприяє успішній соціалізації здобувачів початкової освіти.

Для визначення особливостей організації інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечує всебічний розвиток учнів початкової школи, нами було проведено дослідження: обґрунтовано та розроблено систему педагогічних умов і вправ, що ґрунтуються на таких положеннях:

- у процесі організації інклюзивного середовища необхідно враховувати індивідуальні та вікові особливості молодших школярів, а також їхні особливі освітні потреби;

- важливо приділяти значну увагу створенню мотиваційного середовища, яке активізує пізнавальний інтерес кожної дитини;

- робота має здійснюватися з опорою на інтеграцію різних методів і форм взаємодії, що сприяють партнерству, співпраці та соціалізації всіх учнів класу.

Мета дослідження – дослідити особливості організації інклюзивного освітнього середовища в початковій школі та визначити його вплив на всебічний розвиток молодших школярів, зокрема на формування їхніх ключових компетентностей, соціалізацію та успішну інтеграцію в освітній процес.

Перший етап – *констатувальний* – було вивчено стан організації інклюзивного освітнього середовища в початковій школі та рівень урахування індивідуальних освітніх потреб учнів. Другий етап – *формувальний* – було розроблено та впроваджено методику організації

інклюзивного середовища із застосуванням техніки диференційованого навчання, що сприяє врахуванню індивідуальних можливостей та темпу розвитку кожного учня. Третій етап – *контрольний* – проведено педагогічний експеримент, який показав результати впливу організації інклюзивного освітнього середовища через диференційоване навчання на всебічний розвиток молодших школярів.

Протягом 2024-2025 навчального року проводився констатувальний етап педагогічного експерименту на базі Новгород-Сіверської початкової школи «Дзвіночок» Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області. У дослідженні брали участь 35 учнів (17 учні 4-А та 18 учні 3-Б). Також дослідження охопило 16 учителів, які викладають у початкових класах і мають різний рівень педагогічного стажу, у тому числі – досвід реалізації інклюзивного навчання.

У ході констатувального етапу педагогічного експерименту вирішувалися такі завдання:

1. визначити рівень сформованості пізнавальної активності молодших школярів в умовах інклюзивного освітнього середовища;
2. простежити особливості організації роботи вчителів початкових класів щодо використання диференційованого навчання;
3. проаналізувати результати впливу диференційованого підходу на всебічний розвиток учнів.

Для вирішення визначених завдань ми використовували такі методи дослідження:

- спостереження за діяльністю учнів та вчителя на уроках у класах з інклюзивним навчанням;
- діагностування рівня пізнавальної активності та соціальної взаємодії учнів;
- бесіда з молодшими школярами щодо їхнього ставлення до диференційованих завдань;

- бесіда з учителями початкової школи про практику організації інклюзивного освітнього середовища.

Першим етапом нашого дослідження стало використання методу спостереження. Для аналізу були доступні лише ті дії, які мали зовнішнє вираження – мовленнєве або рухове.

Уважно спостерігаючи за спільною діяльністю вчителя й учнів у класах з інклюзивним навчанням, а також за реакцією школярів на запропоновані завдання, ми встановили доцільність використання диференційованого підходу як ефективного засобу забезпечення всебічного розвитку учнів. При цьому враховувалися: ставлення школярів до процесу навчання, рівень доступності та варіативності навчального матеріалу, методика його подачі з урахуванням індивідуальних можливостей дітей, а також ефективність добору змісту для підтримки пізнавальної активності.

За результатами спостереження можна констатувати, що в умовах інклюзивного освітнього середовища існує проблема недостатнього використання диференційованого навчання, що вимагає подальшого вирішення.

Проаналізувавши результати спостереження за освітнім процесом в умовах інклюзивного класу, можна стверджувати, що молодші школярі проявляють нижчий рівень інтересу та працездатності там, де педагоги переважно використовують традиційні методи навчання, недостатньо пов'язані з індивідуальними потребами й досвідом дітей. За таких умов освітній процес часто зводиться до механічного відтворення програмного матеріалу, без належного урахування можливостей кожного учня. У результаті школярі виявляють недостатню самостійність, ініціативність та мають труднощі із практичним застосуванням здобутих знань.

Натомість у класах, де вчителі застосовують диференційоване навчання, створюють умови для активної пізнавальної діяльності та враховують освітні потреби кожної дитини, включно з тими, хто має особливі освітні потреби, спостерігається значне підвищення рівня

зацікавленості учнів. Різноманітні завдання, варіативність подачі навчального матеріалу, використання ігор, творчих завдань (створення власних загадок, малюнків, коротких історій) сприяють розвитку самостійності, ініціативності та формуванню ключових компетентностей. Завдяки цьому забезпечується не лише підвищення розумової працездатності школярів, а й гармонійний, всебічний розвиток у межах інклюзивного освітнього середовища.

Результати спостереження за діяльністю учнів показали, що активними під час освітнього процесу були лише 37,14 % (13 учнів) школярів. Вони самостійно знаходили додаткову цікаву інформацію з теми, виявляли бажання поділитися нею з однокласниками, брали участь у різноманітних видах навчальної та дослідницької діяльності. Крім того, 28,57 % учнів (10 учнів) мали середній рівень активності, а 34,29 % учнів (12 учнів) – початковий рівень (рис. 2.1.). Це свідчить про необхідність ширшого використання диференційованого підходу, який забезпечує залучення більшої кількості дітей до активної пізнавальної роботи, особливо в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Рис. 2.1. Результати спостереження за діяльністю учнів

Спостереження засвідчили, що учні із задоволенням працюють у групах і парах, виконують цікаві завдання та беруть участь у рольових іграх. Для підвищення активності школярів учителям необхідно застосовувати

диференційовані методи навчання та пропонувати варіативні пізнавальні завдання в інклюзивному класі.

З учителями початкової школи нами була проведена бесіда (Додаток Б), результати якої показали, що вони дотримуються організаційних, психологічних, дидактичних, санітарно-гігієнічних та етичних вимог організації інклюзивного освітнього середовища. Педагоги стимулюють учнів до активної взаємодії через спільну працю, гру, спілкування та пізнавальну діяльність, враховуючи індивідуальні можливості дітей. Уроки вони прагнуть проводити на достатньому та високому рівнях, застосовуючи диференційовані завдання.

Разом із тим, деякі вчителі зазначили, що використання диференційованого підходу є для них дещо складним, оскільки вимагає більше часу для підготовки та ретельного добору матеріалів.

Отже, можна зробити висновок, що вчителі систематично готуються до занять і зацікавлені у створенні умов для всебічного розвитку молодших школярів в інклюзивному середовищі, попри певні труднощі у впровадженні диференційованого навчання.

Усі вчителі ознайомлені з принципами диференційованого навчання, однак не всі активно впроваджують їх в освітній процес. Більшість педагогів (75 %) систематично використовують різнорівневі завдання, організовують роботу в групах і парах, створюють ситуації співпраці та підтримки, що сприяє залученню кожного учня до активної діяльності. Решта 25 % педагогів іноді використовують елементи диференційованого навчання, але зазначають, що це вимагає значних часових витрат (рис. 2.2.)

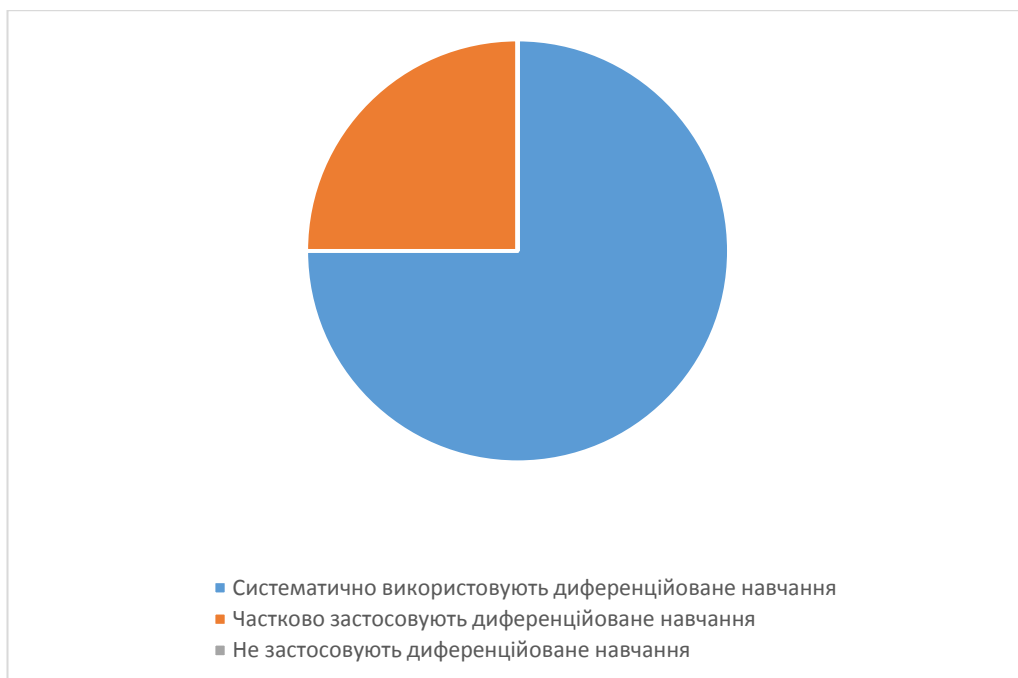

Рис. 2.2. Результати бесіди з учителями початкової школи

Під час пояснення нового матеріалу вчителі намагаються спиратися на життєвий досвід дітей та їхню практичну діяльність. Вони приділяють увагу формуванню позитивної мотивації до навчання, добирають такі форми й методи роботи, які полегшують осмислення матеріалу. Також педагоги прагнуть створювати ситуацію успіху, мотивувати учнів на подальший розвиток, використовують наочність і здійснюють міжпредметні зв'язки.

Нами було проведено анкетування серед учителів (Додаток В). Відповідаючи на запитання анкети «Чи маєте ви досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП)?», ми отримали такі результати – усі опитані вчителі (100 %) зазначили, що мають досвід роботи з дітьми з ООП.

Під час другого запитання нашої анкети «Ваш педагогічний стаж» виявилось, що 50 % опитуваних мають педагогічний досвід більше 10 років, 43,8 % опитуваних мають досвід від 3-х до 10-ти років. 6,3 % працюють в школі до 3-х років (рис. 2.3.).

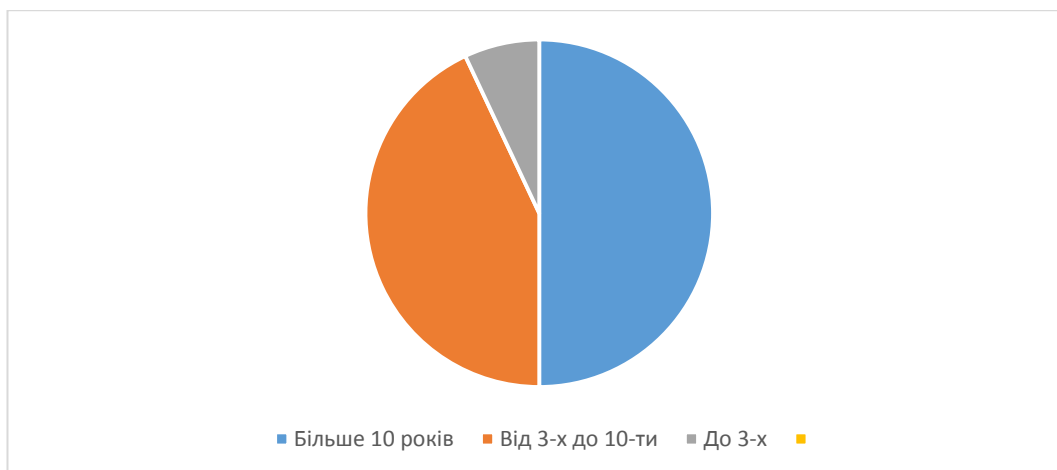

Рис. 2.3. Досвід роботи опитаних вчителів початкових класів

Відповідаючи на наступне запитання «Які методи ви використовуєте для інтеграції учнів з ООП у класі?», під час якого можна було дати декілька відповідей, можна зазначити, що 81,3 % педагогів найбільше використовують індивідуальний підхід та використання наочних та інтерактивних матеріалів. 68,8 % опитуваних зазначили, що для покращення інтеграції активно співпрацюють з асистентом вчителя. Також 43,8 % вказали, що також використовують групові завдання.

На четверте питання «Чи використовуєте ви адаптовані навчальні матеріали для учнів з ООП?», 93,8 % респондентів відповіли «так», а 6,2 % ще планують їх використовувати

«Як часто ви взаємодієте з батьками учнів з ООП?»: 56,3 % відповіли, що взаємодіють з батьками щотижня; 37,5 % респондентів зазначили, що звертаються до батьків учнів з особливими освітніми потребами тільки з потребою; 6,3 % взаємодіють з батьками щомісяця (рис. 2.4.).

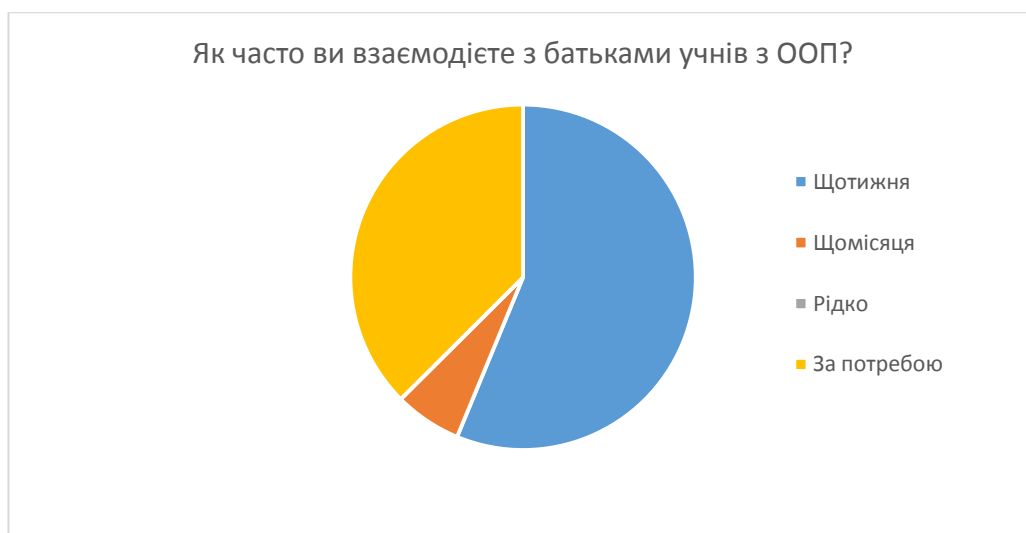

Рис. 2.4. Як часто ви взаємодієте з батьками учнів з ООП

На запитання «Чи співпрацюєте ви з фахівцями (психологами, логопедами, дефектологами) для забезпечення інклюзивного навчання?» більшість вчителів, а саме 62,5 % відповіли «так, регулярно». 25 % опитуваних зазначає, що час від часу співпрацюють з фахівцями для забезпечення інклюзивного навчання. Не співпрацюють з фахівцями, хоча мають таку потребу 12,5 % педагогів (рис. 2.5.).

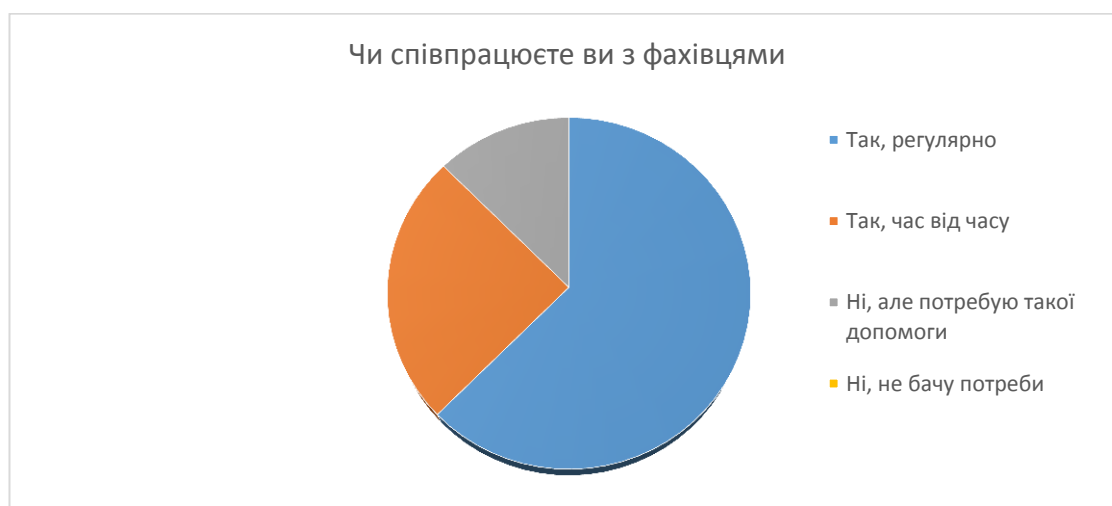

Рис. 2.5. Чи співпрацюєте ви з фахівцями (психологами, логопедами, дефектологами) для забезпечення інклюзивного навчання

На сьоме питання «Які матеріально-технічні засоби ви вважаєте найважливішими для організації інклюзивного середовища?» 62,5 % опитуваних педагогів зазначило навчальні матеріали (спеціальні книги, ігри, роздаткові матеріали). Також 18,8 % респондентів зазначили, що найважливішим є інтерактивне обладнання (мультимедійні дошки, планшети). 12,5 % учителів найважливішими для організації інклюзивного середовища адаптовані меблі (спеціальні парти, стільці). «Всі попередні висловлювання» обрали 6,3 % опитаних педагогів (рис. 2.6.).

Рис. 2.6. Які матеріально-технічні засоби ви вважаєте найважливішими для організації інклюзивного середовища

На наступне питання «Які основні труднощі ви відчуваєте під час роботи з учнями з ООП?» 56,3 % опитуваних відповіло, що їм бракує часу для індивідуальної роботи, разом з цим 25% педагогів зізнались, що мають недостатньо необхідних знань і навичок для роботи з учнями з ООП. 12,5 % педагогів поділилось, що не мають достатнього матеріально-технічного забезпечення. 6,3 % опитуваних зазначає, що маю не мають підтримки з боку фахівців (рис. 2.7.).

Рис. 2.7. Які основні труднощі ви відчуваєте під час роботи з учнями з ООП

Наступне запитання «Яких знань або ресурсів вам не вистачає для організації інклюзивного освітнього середовища?»: 56,3 % учителів вважають, що не вистачає саме фінансової підтримки для створення умов; 31,3 % опитуваних бажали б відвідувати більше навчальних тренінгів з інклюзивної освіти. Інші учасники опитування визначили, що їм не вистачає консультацій із фахівцями (психологами, логопедами) та методичних матеріалів і посібників.

Відповідаючи на наступне запитання «Які заходи сприятимуть підвищенню вашої професійної компетентності у сфері інклюзивної освіти?», під час якого можна було дати декілька відповідей, можна зазначити, що 87,5 % педагогів прагнуть більше обмінюватись інформацією з колегами, також 75 % респондентів прагнуть більше практичної практики з фахівцями. 50 % опитуваних вчителів також зазначають, що семінари та тренінги можуть активно сприяти підвищенню професійної компетентності у сфері інклюзивної освіти. Також варіант «Доступ до онлайн-курсів і навчальних платформ» обрало 43,5 % опитуваних учасників (рис. 2.8.).

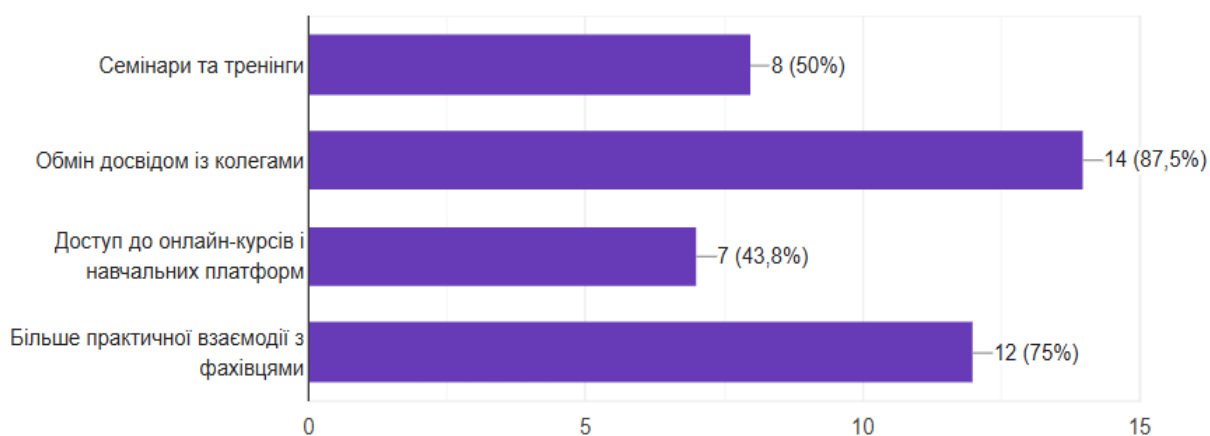

Рис. 2.8. Які заходи сприятимуть підвищенню вашої професійної компетентності у сфері інклюзивної освіти (%)

Відповідаючи на заключне запитання анкети: «Що, на вашу думку, можна покращити в організації інклюзивного навчання у вашій школі?», ми отримали 13 відповідей. Учителі відзначили низку напрямів, які, на їхню думку, потребують удосконалення: налагодження практичної взаємодії з фахівцями ІРЦ, підвищення рівня кваліфікованої підготовки спеціалістів; звернення більшої уваги на тему інклюзивного навчання, можливість для вчителя вести додаткові індивідуальні заняття з дітьми з ООП; додаткові години для пояснень та підтримки учнів, активний обмін досвідом між колегами, обмеження чисельності учнів у класах із інклюзивною формою навчання; контроль моделей поведінки учнів з боку всіх фахівців, щоб уникати напружених ситуацій, покращення забезпечення наочністю та сучасними засобами навчання; фінансова підтримка закладу освіти, альтернативні форми навчання

Проаналізувавши результати анкетування вчителів, слід відмітити, що організація інклюзивного навчання вимагає системного вдосконалення. Особливої уваги потребує використання диференційованого підходу, що дозволяє враховувати освітні потреби кожної дитини, забезпечувати баланс між індивідуальною та груповою роботою, створювати умови для повноцінної співпраці вчителя, асистента, батьків та фахівців. Реалізація цього підходу сприятиме не лише ефективнішій інтеграції дітей з ООП у

клас, але й розвитку їхньої самостійності, пізнавальної активності та соціальних навичок.

Наступним етапом констатувального експерименту стало проведення бесіди з учнями та анкетування (Додаток Г). Опитування здійснювалося з метою оперативного отримання необхідної інформації. Зміст анкет було розроблено нами самостійно.

Даючи відповідь на перше питання анкети «Чи подобається тобі навчатися у твоєму класі?», більшість учнів виявили позитивне ставлення до навчання у своєму колективі. У 4-А класі 77 % дітей зазначили, що їм комфортно і цікаво в класі, а у 3-Б класі – 62 %. Варто підкреслити, що частина учнів (41 % у 4-А та 58 % у 3-Б класі) пов'язують задоволення від навчання з отриманням підтримки та похвали від учителя. Це свідчить, що для молодших школярів важливо не лише здобувати знання, а й відчувати доброзичливу атмосферу та емоційне підкріплення. Такий результат підтверджує значення інклюзивного підходу, де кожна дитина, незалежно від своїх особливостей, може почуватися прийнятою, підтриманою й цінною частиною класного колективу.

Відповідаючи на запитання «У твоєму класі є діти, які потребують більше допомоги в навчанні. Як ти до цього ставишся?», більшість учнів висловили позитивне ставлення до однокласників з особливими освітніми потребами. Так, у 4-А класі 56 % дітей зазначили, що вважають це хорошим явищем і готові допомагати, а в 3-Б класі – 44 %. Водночас частина школярів відповіла, що їм байдуже (35 % у 4-А та 44 % у 3-Б класі), і лише невеликий відсоток учнів (9 % у 4-А та 12 % у 3-Б класі) відзначили, що вважають таке навчання складним. Отримані результати свідчать, що більшість молодших школярів проявляють емпатію й готовність підтримувати однокласників, проте важливо продовжувати роботу над формуванням культури прийняття, взаємоповаги та толерантності в інклюзивному середовищі.

Відповідаючи на запитання «Чи отримуєш ти сам допомогу від однокласників або вчителя, коли щось не розумієш?», більшість учнів

підтвердили, що можуть розраховувати на підтримку в навчанні. У 4-А класі 70% дітей зазначили, що завжди отримують допомогу від учителя чи товаришів, а в 3-Б класі – 56%. Частина школярів (23% у 4-А та 33% у 3-Б класі) відповіла, що допомога надається лише час від часу. Лише невеликий відсоток (7% у 4-А та 11% у 3-Б класі) зазначили, що вони не отримують підтримки. Такі результати свідчать, що в класах загалом сформована атмосфера взаємодопомоги та довіри, що є важливим чинником успішної реалізації інклюзивного навчання.

Відповідаючи на запитання «Як ти думаєш, чи важливо, щоб усім дітям у класі було цікаво й зручно навчатися?», переважна більшість учнів висловили однозначно позитивну позицію. У 4-А класі 71% школярів вважають це дуже важливим, а у 3-Б класі – 58%. Натомість 21% учнів 4-А та 32% учнів 3-Б відповіли, що їм байдуже, і лише незначна частка (8% у 4-А та 10% у 3-Б) зазначили, що це не має значення (рис. 2.9.). Отримані дані свідчать, що діти добре усвідомлюють необхідність створення комфортного та справедливого освітнього середовища, де кожен має почуватися зручно, незалежно від своїх можливостей чи особливостей.

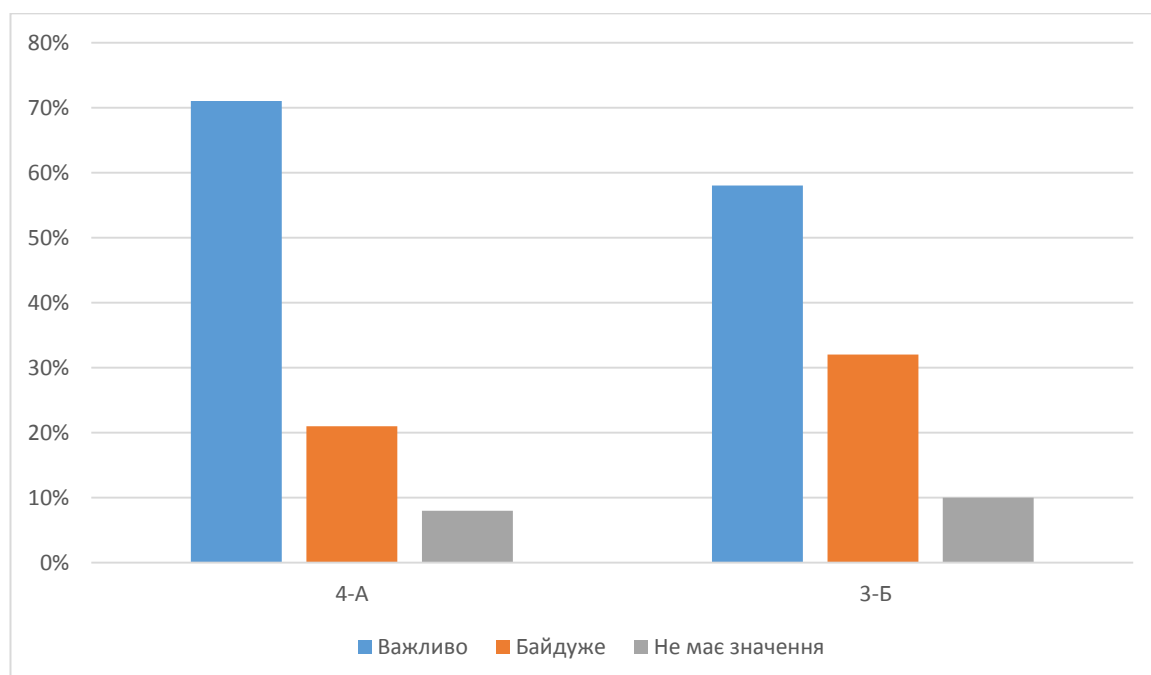

Рис. 2.9. Результати статистичної обробки даних (%)

Аналіз результатів анкетування педагогів та молодших школярів показав, що як діти, так і вчителі визнають важливість створення комфортного середовища для всіх учнів. Учителі підкреслюють, що в інклюзивному навчанні їм бракує часу для індивідуальної роботи та сучасного матеріально-технічного забезпечення, а також потребують більшої взаємодії з фахівцями. Водночас майже всі педагоги мають досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами й активно застосовують адаптовані матеріали, співпрацюють із асистентами вчителів.

Учні ж засвідчили, що для них важливими є позитивна атмосфера, допомога вчителя й однокласників, а також відчуття рівного ставлення у класі. Більшість дітей демонструють готовність підтримувати однокласників, які потребують більше допомоги, і наголошують, що навчання має бути цікавим та зручним для всіх.

4-А клас був визначений як контрольна група, оскільки учні демонструють вищу задоволеність навчанням та готовність до підтримки однокласників. 3-Б клас, як експериментальна група, показав нижчі показники задоволеності та більшу залежність від емоційної підтримки, що вказує на необхідність впровадження диференційованих методів навчання саме в цій групі, а саме: різнорівневі завдання, роботу в малих групах, інтерактивні методи навчання та регулярний зворотний зв'язок.

Порівнявши й систематизувавши отримані результати нами було виявлено, що середній показник високого рівня пізнавальної дітей в експериментальній групі становить – 16,6 %, середній – 44,4 %, початковий – 38,9 % (рис. 2.10.).

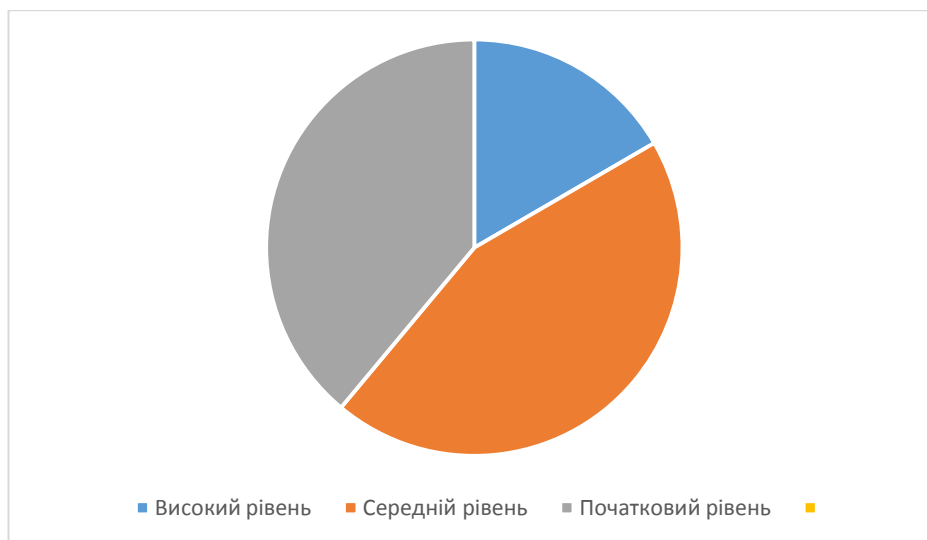

Рис. 2.10. Рівень пізнавальної активності учнів експериментальної групи на констатувальному етапі педагогічного експерименту

У контрольній групі розподіл був наступним: високий рівень – 23,5 %; середній рівень – 35,2 %; початковий рівень – 41,2 % (рис. 2.11.).

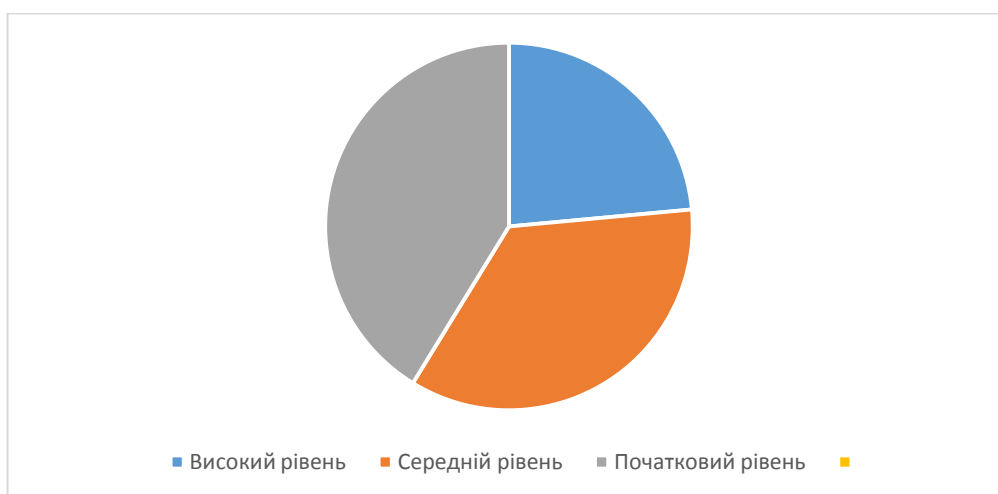

Рис. 2.11. Рівень пізнавальної активності учнів контрольної групи на констатувальному етапі педагогічного експерименту

Таким чином, результати обох опитувань підтверджують, що інклюзивне середовище має базуватися на принципах підтримки, співпраці й довіри. Педагоги наголошують на потребі у чітких методичних орієнтирах та достатніх ресурсах для індивідуалізації навчання, тоді як учні демонструють

готовність до взаємодопомоги, але очікують від учителя більшого позитивного підкріплення. Усе це безпосередньо вказує на необхідність упровадження диференційованого навчання, яке дозволяє враховувати потреби як дітей з особливими освітніми потребами, так і всіх інших учнів, забезпечує баланс між індивідуальною, парною та груповою роботою, а також сприяє розвитку пізнавальної активності, соціальних навичок і почуття рівності у класі.

2.2. Впровадження методики організації інклюзивного освітнього середовища у початковій школі

Сучасний розвиток суспільства зумовлює необхідність якісно нового рівня початкової освіти, що узгоджується з міжнародними стандартами та орієнтується на загальнолюдські цінності. У центрі освітнього процесу початкової школи, відповідно до особистісно-діяльнісного підходу, має перебувати дитина з її індивідуальними потребами й можливостями.

Одним із головних завдань початкової школи сьогодні є впровадження таких форм і методів навчання, які забезпечують умови для всебічного розвитку кожного учня, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Вирішенню цього завдання сприяє організація інклюзивного освітнього середовища на основі диференційованого навчання. Застосування диференціації дозволяє враховувати індивідуальні відмінності школярів, підвищує ефективність освітнього процесу, сприяє їхньому інтелектуальному, соціальному й емоційному розвитку та формує готовність до життя і діяльності в умовах демократичного суспільства.

Сутність диференційованого навчання полягає у створенні таких педагогічних умов, за яких кожен учень має змогу максимально реалізувати свої можливості, зважаючи на індивідуальні здібності, інтереси, рівень підготовленості та особливі освітні потреби. Метою цього підходу є забезпечення рівного доступу всіх дітей до якісної освіти, засвоєння знань,

формування необхідних умінь і навичок, а також сприяння гармонійному розвитку особистості.

Диференціація реалізується через організацію різнорівневого навчання, добір і адаптацію навчальних завдань за ступенем складності та обсягом, застосування різноманітних методів, прийомів і дидактичних матеріалів. Важливу роль відіграє також використання гнучких форм організації освітнього процесу: фронтальної, групової та індивідуальної роботи. Це дозволяє створити інклюзивне середовище, де кожна дитина відчуває підтримку, має можливість розкривати свій потенціал і поступово досягати успіху у навчанні.

Модель диференційованого викладання базується на певних принципах та положеннях, що забезпечують ефективність освітнього процесу, особливо в умовах інклюзивного навчання. Передусім важливим є зосередження уваги на ключових поняттях, ідеях і закономірностях у кожному предметному напрямі. При цьому неодмінно враховуються індивідуальні особливості учнів, їхні навчальні можливості, рівень підготовленості, інтереси та потреби. Важливо також поєднувати процес оцінювання з викладанням, адже систематичний зворотний зв'язок дає змогу гнучко адаптувати зміст і методи навчання, а також форми організації роботи відповідно до індивідуальних запитів школярів.

Диференційоване навчання передбачає постійне коригування завдань і навчальних продуктів з урахуванням рівня підготовки учнів, а також їхньої здатності до самостійного мислення, критичного аналізу та практичного застосування знань. Особлива увага приділяється розвитку ключових компетентностей, формуванню вмінь і навичок, необхідних для успішної життєвої й навчальної діяльності.

Крім того, учні навчаються більш успішно тоді, коли перебувають у сприятливому середовищі, відчувають повагу до себе та впевненість у власних силах. У такому контексті головна мета диференційованого навчання полягає у створенні максимально сприятливих умов для розкриття

та розвитку здібностей кожної дитини, що особливо важливо для організації інклюзивного освітнього середовища [22, с. 30].

Аналіз практики організації освітнього процесу в початковій школі засвідчує, що важливим чинником ефективності інклюзивного середовища є застосування диференційованого підходу. Учителі, враховуючи психологічні особливості молодших школярів та різний рівень їхньої навчальної підготовки, відзначають доцільність поетапного впровадження диференційованих завдань, які враховують індивідуальні потреби кожної дитини. Це дозволяє забезпечити активну участь усіх учнів в освітньому процесі, створює умови для їхнього самовираження й розвитку комунікативних навичок.

Диференційоване викладання передбачає низку підходів. По-перше, необхідною умовою є адаптація змісту, процесу та продукту навчальної діяльності відповідно до індивідуальних потреб і можливостей учнів. Це дозволяє кожній дитині працювати на посильному для неї рівні, поступово опановуючи складніший матеріал. По-друге, доцільним є варіювання вимог щодо ступеня виконання навчальних завдань як на окремому уроці, так і впродовж вивчення ширших тем, що забезпечує гнучкість освітнього процесу та створює умови для поступового розвитку учнів. По-третє, важливим є добір навчальних матеріалів, різноманітних за змістом, формою, складністю та способом подання, а також використання методів, які відповідають індивідуальним особливостям школярів. Це можуть бути як традиційні методи інтенсивного навчання, так і навчання у співпраці, когнітивні стратегії, методики підтримувальної дії та інші.

Кожен із зазначених підходів або їх комбінація дозволяє ефективно організувати роботу з учнями, забезпечуючи їм можливість працювати з матеріалом належного рівня складності, розвивати навчальну самостійність і поступово формувати ключові компетентності. Таким чином, диференційоване навчання стає дієвим інструментом упровадження

методики організації інклюзивного освітнього середовища в початковій школі [22, с. 32].

Ураховуючи нестійкість уваги дітей молодшого шкільного віку, особливо важливо добирати навчальні завдання так, щоб вони були посильними, цікавими та мотивували дитину до діяльності. Виконуючи вправи, адаптовані за рівнем складності та обсягом, учні не лише підвищують власну навчальну активність, а й отримують можливість відчувати успіх у навчанні. Це сприяє формуванню позитивної самооцінки та розвитку впевненості у власних силах.

Розробку диференційованих завдань ми використовували для ефективного досягнення навчальних цілей – засвоєння, закріплення та перевірки знань – нами була розроблена система диференційованих завдань, що враховують рівні пізнавальної активності учнів: початковий, середній та високий. Такий підхід дозволив не лише індивідуалізувати навчальний процес, а й забезпечити активну участь кожної дитини, незалежно від її особливостей, у створенні інклюзивного освітнього середовища.

Так, проводячи урок в 3 класі за темою: «Встановлюємо зв'язок слів у реченні» ми використовували різнорівневі завдання (Додаток Д).

Використання адаптивних матеріалів відіграють ключову роль у реалізації диференційованого підходу в інклюзивному освітньому середовищі. Їхнє використання дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів, забезпечуючи доступність освітнього процесу для дітей з різними пізнавальними можливостями та потребами. У ході формувального експерименту ми застосовували адаптивні матеріали з метою підвищення рівня залученості учнів, забезпечення комфортного сприйняття інформації та формування позитивного ставлення до навчання. Під час проведення уроків для учнів були підготовані:

1. Візуальні адаптивні матеріали

Для учнів з низьким рівнем пізнавальної активності та особливими освітніми потребами були розроблені:

- Ілюстровані картки з покроковими інструкціями для виконання завдань (наприклад, алгоритми розв'язання математичних задач або складання речень).
- Схеми та ментальні карти, що допомагають структурувати інформацію (наприклад, "Частини мови" у вигляді дерева).
- Кольорові маркери для виділення ключових слів у текстах та завданнях.

2. Аудіо- та відеоматеріали

Для учнів з особливими освітніми потребами та тих, хто краще сприймає інформацію на слух, були використані:

- Аудіозаписи з поясненням теоретичного матеріалу (наприклад, правила з української мови або математичні поняття).
- Відеоуроки з візуалізацією складних тем (наприклад, демонстрація природних явищ під час вивчення природознавства).
- Інтерактивні презентації з голосовим супроводом.

3. Інтерактивні адаптивні завдання

Для учнів із середнім та високим рівнем пізнавальної активності були розроблені:

- Онлайн-вправи на платформах [LearningApps](#) та [Kahoot](#), що дозволяють отримувати миттєвий зворотний зв'язок.
- Гейміфіковані завдання (наприклад, квести або вікторини), які розвивають логічне мислення та мотивують до навчання.
- Проєктні завдання з використанням цифрових інструментів (наприклад, створення презентацій або відеороликів).

Парна та групова робота були використані як ефективні методи організації навчальної діяльності, спрямовані на формування інклюзивного освітнього середовища та розвиток пізнавальної активності учнів. Ці форми співпраці дозволили забезпечити взаємодію між дітьми з різними рівнями пізнавальної активності, що сприяло не лише покращенню засвоєння навчального матеріалу, а й формуванню навичок комунікації, критичного

мислення та співпраці. Під час парної роботи учні обмінювалися ідеями, обговорювали можливі рішення завдань та приходили до спільних висновків, що розвивало вміння аргументувати власну позицію та слухати думку партнера. Групова робота, у свою чергу, сприяла об'єднанню зусиль для виконання спільних проектів, розвитку відповідальності, лідерських якостей та підвищенню мотивації до навчання. Використання цих методів у інклюзивному класі також зменшувало рівень тривожності у дітей з особливими освітніми потребами, створюючи атмосферу взаємопідтримки та довіри.

Наприклад на уроці Я досліджую світ у 3-му класі на тему «Червона книга України» була використана робота в групах (Додаток Д)

Використання *ігрових та інтерактивних методів* на уроках дозволяє підвищити мотивацію учнів, зробити процес навчання більш цікавим та ефективним, а також забезпечити активну участь кожного школяра. Такі методи, як математичні ігри, квести, інтерактивні вправи та групові змагання, сприяють розвитку логічного мислення, швидкості реакції та вміння працювати в команді, а також закріплюють навчальний матеріал у легкій та доступній формі. Завдяки ігровій складовій учні краще засвоюють складні теми, відчувають себе впевненіше та формують позитивне ставлення до навчання.

Наприклад, під час проведення уроку математики у 3-му класі на тему «Дії з іменованими числами. Обчислення значень виразів зі змінною. Робота з геометричним матеріалом. Розв'язування задач» при закріпленні знань дітей з обчисленням типу $50:5$ та $500:5$ та іменованими числами була використана гра «Математичний ланцюжок» (Додаток Д)

Отже, використання прийомів диференційованого навчання для нас не було самоціллю, а лише ефективним засобом, спрямованим на формування співробітництва, взаєморозуміння та інклюзивної взаємодії на уроках в умовах різнорівневих класів. Застосування різнорівневих завдань, адаптивних матеріалів та інтерактивних методів – таких як парна та групова

робота, ігрові вправи – дозволило створити комфортне освітнє середовище, де кожен учень, незалежно від рівня пізнавальної активності чи особливих освітніх потреб, міг активно включатися в навчальний процес, відчувати підтримку та реалізовувати свій потенціал.

2.3. Аналіз результатів дослідження

Однією з ключових задач, що була визначена на початку нашого дослідження, стало дослідження ефективності розробленої методики організації інклюзивного освітнього середовища на основі диференційованого навчання у початковій школі. Впровадження цієї методики, зокрема на уроках з різних дисциплін, дозволило перетворити теоретичні знання та підходи до навчання на практичні вміння та особистісні компетентності учнів, сприяючи розвитку їхніх пізнавальних процесів, таких як мислення, пам'ять, увага, уява та креативність.

Використання методів диференційованого навчання в умовах інклюзивного освітнього середовища в експериментальній групі сприяло підвищенню рівня засвоєння знань, формуванню практичних вмінь і навичок у молодших школярів, а також розвитку їхньої здатності застосовувати набуті знання під час виконання різнорівневих завдань. Розроблена методика позитивно вплинула на розвиток пізнавальних процесів – мислення, комунікативності та навчальної активності учнів, формуючи ключові компетентності, необхідні для успішної адаптації в сучасному освітньому просторі.

У результаті аналізу навчальних досягнень молодших школярів було зроблено висновок, що застосування диференційованого навчання в інклюзивному освітньому середовищі сприяло розвитку пізнавальної самостійності та активізації навчальної діяльності, особливо серед учнів з нижчим рівнем пізнавальної активності. Діти стали активніше включатися в

освітній процес, виявляли більший інтерес до засвоєння нового матеріалу та самостійно знаходили рішення для поставлених завдань.

Важливо зазначити, що в ході експерименту покращилися навички роботи в команді, зросла взаємодія та співпраця між учнями, а також удосконалилися комунікативні вміння. Класний колектив став згуртованішим, а учні – готовішими підтримувати один одного, що свідчить про формування сприятливого інклюзивного середовища.

Під час педагогічних спостережень було зафіксовано, що в експериментальному класі, де систематично впроваджувалися диференційовані методи навчання, учні проявляли значно більшу цікавість до навчального матеріалу, що виражалося у зростанні кількості запитань. Це свідчило про активізацію пізнавальної діяльності та бажання глибше опрацювати тему. Крім того, молодші школярі демонстрували вищий рівень уважності, самостійності та ініціативи, активно доповнюючи та уточнюючи відповіді однокласників.

На заключному етапі дослідження було здійснено контрольну діагностику, метою якої стало порівняння результатів констатувального етапу з показниками, отриманими після впровадження методики диференційованого навчання в умовах інклюзивного освітнього середовища (формувальний етап). Це дало змогу об'єктивно оцінити ефективність розробленої методики, узагальнити результати та сформулювати висновки щодо її впливу на освітній процес. Для аналізу результатів застосовувалися ті самі діагностичні завдання та критерії оцінювання, що й на початковому етапі дослідження.

Для перевірки ефективності представленої методики нами було обрано учнів 3 та 4 класів Новгород-Сіверської початкової школи «Дзвіночок» – 3-Б клас – експериментальна група та контрольна група – 4-А клас.

Аналіз опитування вчителів (Додаток Є) показав, що в експериментальній групі після впровадження диференційованого навчання 38 % учнів мали високий рівень пізнавальної активності, 40 % – середній, і

22 % – початковий (рис. 2.12.). У контрольній групі ці показники склали 40 %, 45 % і 15 % відповідно (рис. 2.13.)

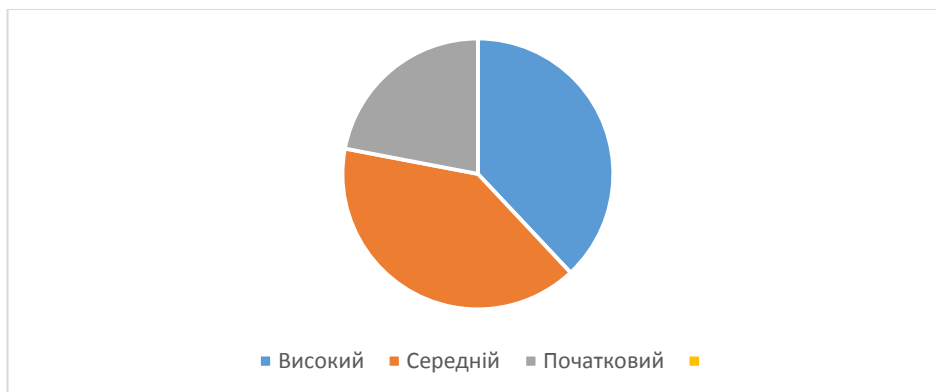

Рис. 2.12. Рівень пізнавальної активності учнів ЕГ

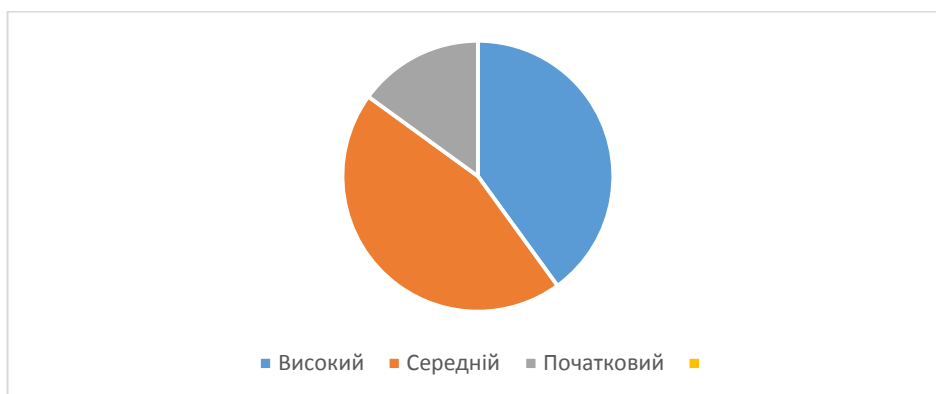

Рис. 2.13. Рівень пізнавальної активності учнів КГ

Ефективність застосування диференційованих методів навчання підтверджується високими результатами під час перевірки знань як усно (бесіди, розповіді учнів), так і практично (спостереження, індивідуальна та групова робота). Аналіз результатів письмової та усної перевірки показав, що якість навчання в контрольному класі склала 71 %, тоді як в експериментальному класі цей показник досяг 88 %.

Опитування батьків (Додаток Е) продемонструвало, що в експериментальній групі після впровадження диференційованого навчання 30,5 % учнів мали високий рівень пізнавальної активності, 39,3 % – середній, і 30,2 % – початковий. У контрольній групі ці показники склали 25 %, 33,3 % і 41,7 % відповідно. Крім того, батьки зазначили, що діти в

експериментальній групі легше справляються з домашніми завданнями та проявляють більшу самостійність під час вирішення проблемних ситуацій

Проаналізувавши та порівнявши результати дослідження рівня розвитку пізнавальної активності молодших школярів в умовах інклюзивного навчання, ми отримали такі показники: високий рівень у ЕГ становив 33,3 %, середній – 55,5 %, а початковий – 11,2 % учнів (рис. 2.14.). У КГ розподіл був наступним: високий рівень – 23,5%, середній – 41,2%, початковий – 35,2% (рис. 2.15.).

Рис. 2.14. Рівень пізнавальної активності учнів ЕГ на контрольному етапі дослідження

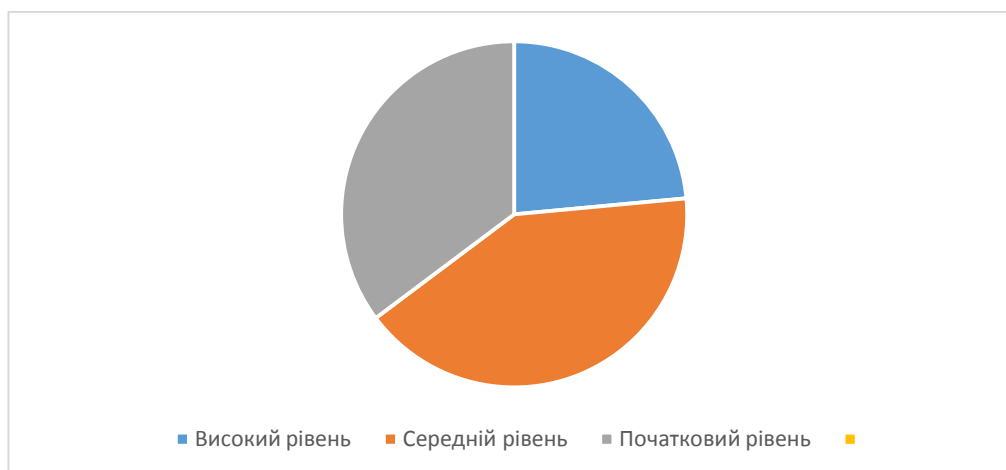

Рис. 2.15. Рівень пізнавальної активності учнів КГ на контрольному етапі дослідження

Аналіз результатів заключного етапу дослідження свідчить про суттєве підвищення рівня сформованості пізнавальної активності молодших школярів в ЕГ, де застосовувалися методи диференційованого навчання в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Кількісні та відсоткові показники розподілу учнів експериментальної та контрольної груп за рівнями сформованості пізнавальної активності після впровадження методики наведено на рис. 2.16.

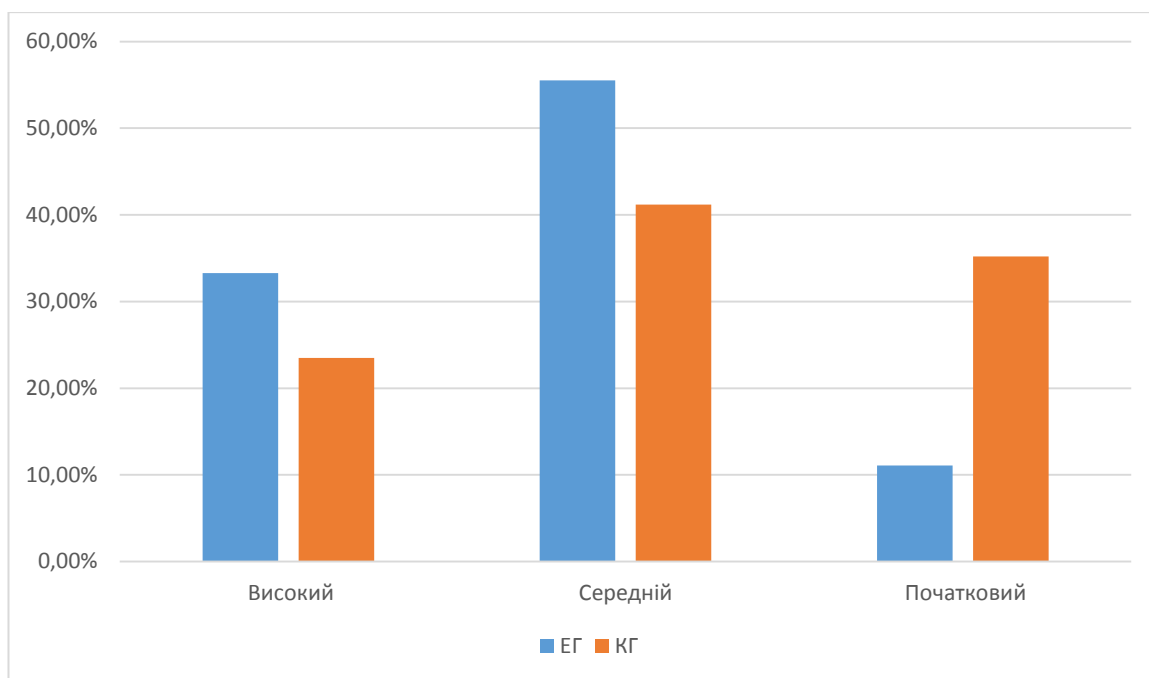

Рис. 2.16. Порівняльні показники результатів дослідження (контрольний етап експеримент)

Проведене дослідження підтвердило ефективність впровадження диференційованих методів навчання в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи. Використання адаптивних підходів та різнорівневих завдань сприяло розширенню пізнавальних можливостей молодших школярів, підвищенню їхнього інтересу до освітнього процесу та формуванню ключових компетентностей.

Під час експериментального дослідження було зафіксовано, що учні активніше включалися в навчальну діяльність, проявляли творчість, самостійність та ініціативу, не потребуючи постійної допомоги вчителя. Це

свідчить про формування пізнавальної активності та здатності до критичного мислення.

Важливим результатом стало підвищення рівня зацікавленості учнів навчанням. Використання диференційованих вправ сприяло зростанню працездатності, активнішій участі в уроках та здатності самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію. Крім того, діти навчилися ефективно працювати в команді, взаємодіяти та підтримувати один одного, що свідчить про розвиток соціальних навичок та згуртованість класу.

Порівняльний аналіз показав, що рівень розвитку пізнавальної активності та соціальних компетентностей у дітей експериментальної групи суттєво перевищує показники контрольної групи, де не застосовувалися спеціальні методики. Це підтверджує ефективність диференційованого підходу у забезпеченні всебічного розвитку учнів в умовах інклюзивного навчання.

2.4. Методичні рекомендації щодо всебічного розвитку учнів початкової школи в інклюзивному освітньому середовищі

У сучасних умовах розвитку освіти інклюзивне освітнє середовище розглядається як важливий чинник забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи. Його організація передбачає створення таких педагогічних умов, за яких кожна дитина, незалежно від індивідуальних можливостей та освітніх потреб, має змогу повноцінно навчатися, розвиватися та соціалізуватися. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває розроблення методичних рекомендацій, спрямованих на комплексний розвиток особистості молодшого школяра в інклюзивному класі.

Однією з ключових умов ефективного всебічного розвитку учнів є орієнтація освітнього процесу на індивідуальні особливості кожної дитини. Учителю початкової школи доцільно здійснювати диференціацію та індивідуалізацію навчання, що передбачає варіативність завдань, темпу

роботи та способів подання навчального матеріалу. Для учнів з особливими освітніми потребами рекомендовано використовувати адаптовані навчальні матеріали, чіткі та лаконічні інструкції, зорові опори, алгоритми дій, а також додатковий час для виконання завдань. Такий підхід сприяє підвищенню навчальної мотивації та запобігає виникненню ситуацій неуспіху.

З метою забезпечення пізнавального розвитку учнів в інклюзивному освітньому середовищі доцільно широко застосовувати активні методи навчання. Особливу ефективність мають ігрові, інтерактивні та проблемно-пошукові методи, які стимулюють пізнавальний інтерес, розвивають мислення, увагу та пам'ять. Використання дидактичних ігор, навчальних ситуацій, елементів дослідження та творчих завдань дозволяє залучити до навчальної діяльності всіх учнів класу та створює умови для формування ключових компетентностей.

Важливою складовою всебічного розвитку молодших школярів є емоційно-вольова сфера. В інклюзивному класі вчителю необхідно створювати атмосферу психологічного комфорту, довіри та взаємоповаги. Доцільно систематично застосовувати педагогічну підтримку, позитивне підкріплення, заохочення навіть незначних досягнень учнів. Це сприяє формуванню адекватної самооцінки, розвитку самостійності та відповідальності за результати власної діяльності. Особливу увагу слід приділяти формуванню толерантного ставлення до однокласників, вихованню емпатії та прийняття різноманітності.

Соціальний розвиток учнів початкової школи в умовах інклюзивного освітнього середовища забезпечується через організацію спільної діяльності. Ефективними є такі форми роботи, як парна та групова робота, колективні творчі завдання, навчальні проєкти. У процесі взаємодії учні набувають навичок спілкування, співпраці, вміння слухати та враховувати думку інших. Для дітей з особливими освітніми потребами участь у спільній діяльності є важливим засобом соціалізації та інтеграції в учнівський колектив.

З метою підтримки рухового розвитку молодших школярів у освітньому процесі доцільно забезпечувати достатній рівень рухової активності. Рекомендується систематично проводити фізкультхвилинки, рухливі ігри, вправи на зняття м'язового та емоційного напруження. Рухові навантаження мають бути дозованими та адаптованими відповідно до індивідуальних можливостей учнів, що особливо важливо для дітей з особливими освітніми потребами. Регулярна рухова активність позитивно впливає на працездатність, увагу та загальний стан здоров'я дітей.

Творчий розвиток учнів в інклюзивному освітньому середовищі доцільно реалізовувати через залучення до різних видів художньо-творчої діяльності. Виконання творчих завдань з образотворчого мистецтва, музики, трудового навчання, участь у театралізованих вправах і мініпроектах сприяють розвитку уяви, креативного мислення та емоційної сфери учнів. Важливо оцінювати результати творчої діяльності з урахуванням індивідуальних можливостей дитини, зосереджуючи увагу на процесі діяльності та особистісному прогресі.

Окреме значення у забезпеченні всебічного розвитку учнів має міждисциплінарна взаємодія фахівців. Співпраця вчителя з асистентом учителя, практичним психологом, логопедом та іншими спеціалістами команди психолого-педагогічного супроводу дозволяє своєчасно виявляти труднощі навчання та розвитку учнів, а також добирати ефективні методи підтримки. Не менш важливою є взаємодія з батьками, яка сприяє узгодженості педагогічних впливів школи та сім'ї.

Таким чином, реалізація запропонованих методичних рекомендацій забезпечує комплексний підхід до організації освітнього процесу в інклюзивному середовищі початкової школи. Урахування індивідуальних особливостей учнів, використання різноманітних методів і форм роботи, а також налагоджена співпраця між усіма учасниками освітнього процесу створюють умови для успішного навчання, розвитку та соціальної адаптації кожної дитини.

Висновки до другого розділу

Узагальнюючи результати дослідження щодо впливу диференційованого навчання на організацію інклюзивного освітнього середовища в початковій школі, можна зробити висновок про його високу ефективність у забезпеченні всебічного розвитку учнів. Сучасна початкова освіта вимагає впровадження таких форм і методів навчання, які б сприяли розвитку кожної дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Диференційоване навчання, як інноваційний підхід, дозволяє створити умови для інтелектуального, соціального та емоційного розвитку молодших школярів, формуючи в них готовність до життя в демократичному суспільстві.

Аналіз діагностичних даних на констатувальному етапі експерименту показав, що початкові рівні пізнавальної активності учнів експериментальної та контрольної груп були приблизно однаковими, що створило об'єктивні передумови для подальшого дослідження. Використання диференційованих методів навчання сприяло організації освітнього процесу, спрямованого на розвиток діалогового спілкування, взаємодії та співпраці між учнями. Це, у свою чергу, стимулювало формування вміння аналізувати інформацію, приймати самостійні рішення та реалізовувати індивідуальний потенціал, що є важливим для гармонійного розвитку особистості.

Диференційоване навчання дозволило створити освітнє середовище, в якому теоретичні знання органічно поєднувалися з практичними навичками. Це сприяло формуванню логічного та критичного мислення, розвитку зв'язного мовлення та світогляду учнів, а також виявленню та реалізації їхніх індивідуальних здібностей. Освітній процес, організований з використанням диференційованих методів, давав змогу молодшим школярам встановлювати зв'язки між новими та раніше отриманими знаннями, робити власні висновки та формувати навички співробітництва.

Результати експериментального дослідження в експериментальній групі продемонстрували значне підвищення рівня засвоєння знань,

формування вмінь та навичок, а також позитивний вплив на розвиток мислення, комунікативності та навчальної активності учнів. Це свідчить про ефективність диференційованого підходу у формуванні компетентностей, необхідних для успішного навчання та соціальної адаптації.

Моніторинг навчальних досягнень показав, що диференційоване навчання позитивно впливає на розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів та активізацію їхньої навчальної діяльності, особливо серед учнів з нижчим рівнем пізнавальної активності. Діти активніше включалися в навчальний процес, проявляли більший інтерес до нового матеріалу, самостійно шукали відповіді на поставлені запитання та вдосконалювали навички роботи в команді.

Порівняльний аналіз експериментальної та контрольної груп чітко продемонстрував суттєве підвищення пізнавальної активності, згуртованості класу та готовності учнів підтримувати один одного. Це підтверджує ефективність диференційованого підходу у забезпеченні всебічного розвитку молодших школярів в умовах інклюзивного освітнього середовища, створюючи сприятливі умови для успішного навчання та гармонійного розвитку кожної дитини.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі здійснено теоретичне узагальнення, висвітлено і експериментально перевірено педагогічні умови ефективної організації інклюзивного освітнього середовища, для забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи. Узагальнення результатів дослідження стало підґрунтям для таких висновків:

1. Аналіз наукових праць зарубіжних (Bell D., D'Alessio S., Leniv Z., Mercer J., Mitchell D., Reynolds M., Will M.) та вітчизняних (Богуш А., Болтинець С., Дікова-Фаворська О., Зязюн І., Сухомлинський В., Гордійчук О., Колупаєва А., Лапін А., Мартинчук О., Носко Ю., Рібцун Ю., Таранченко О., Будяк Л., Гладуш В., Гнатюк О., Давиденко Г., Логвиненко Т., Пантюк Т., Порошенко М., Тимошко Г., Шевців З.) науковців показав, що проблема організації інклюзивного освітнього середовища для всебічного розвитку учнів початкової школи є актуальною з середини ХХ століття. Теоретичні основи інклюзії базуються на принципах рівності, доступності та гуманізму, як це відображено у Загальній декларації прав людини (1948 р.), Саламанській декларації (1994 р.) та Концепції розвитку інклюзивного навчання в Україні (2024 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.). Дослідження виявили передумови успішної інклюзії: корекційно-розвивальні роботи, індивідуалізацію навчання, оцінювання за критеріями, адаптовані програми та співпрацю з батьками. Однак, попри вагомий внесок науковців, проблема потребує подальших емпіричних аналізів, особливо у контексті Нової української школи, де акцент на всебічному розвитку (розумовому, моральному, естетичному, фізичному та трудовому) дітей з особливими освітніми потребами (ООП) залишається недостатньо розкритою в практичному аспекті. Це підтверджує необхідність розробки педагогічних умов для подолання бар'єрів інклюзії в початковій школі.

2. Розкрито і охарактеризовано зміст поняття «інклюзивного освітнього середовища». Інклюзивне освітнє середовище визначено як

комплексну систему умов, способів і засобів для спільного навчання, виховання та розвитку учнів з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей, відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.). Воно включає ключові компоненти: адаптацію освітніх програм (індивідуальні плани розвитку – ІПР, модифікація завдань); підготовку педагогічного персоналу (курси підвищення кваліфікації, розвиток толерантності та емоційного інтелекту); психологічну підтримку (консультації психологів, тренінги з саморегуляції); співпрацю з батьками (спільне розроблення ІПР, просвітницька робота); ресурсне забезпечення (нормативна база, матеріально-технічні засоби, універсальний дизайн – пандуси, ліфти, адаптовані меблі). Це середовище виконує функції: правову (забезпечення рівного доступу), соціалізаційну (формування норм поведінки, комунікації), виховну (розвиток емпатії, толерантності), освітню (адаптація знань до потреб) та економічну (підготовка до працевлаштування). Воно базується на принципах: цінність кожної людини, право на спілкування, підтримка ровесників, оцінка через досягнення. Інклюзивне середовище сприяє всебічному розвитку учнів, зменшуючи бар'єри (фізичні, психологічні, соціальні) та формуючи культуру прийняття, особливо для дітей з ООП (від 1-го до 5-го рівня підтримки, з урахуванням воєнного стану в Україні). Воно не обмежується фізичним простором, а включає педагогіку партнерства (спілкування, взаємодія вчителя, учня, батьків) та універсальний дизайн для доступності.

3. Визначено особливості розвитку учнів початкової школи в умовах інклюзивного навчання. Розвиток учнів 1-4 класів в інклюзивному середовищі характеризується індивідуалізацією освітнього процесу, що враховує вікові особливості молодших школярів (нестійка увага, креативність, ініціативність) та особливі освітні потреби (ООП), зокрема порушення моторики, комунікації й психоемоційного стану. Ключовими особливостями є забезпечення всебічного розвитку через диференційоване

навчання, відповідний рівень педагогічної підтримки, використання адаптивних методів і формування компетентностей.

Дослідження показало, що 77 % учнів 4-А класу та 62% учнів 3-Б класу відчують комфорт у навчанні, а 56 % учнів 4-А класу та 44 % учнів 3-Б класу готові підтримувати однокласників з ООП, що свідчить про позитивний соціально-психологічний клімат в інклюзивному класі. Інклюзивне навчання сприяє полегшенню соціалізації, розвитку емпатії та просоціальних навичок у нормотипових дітей, а також підвищенню рівня партнерської взаємодії з родинами учнів.

Основними бар'єрами залишаються брак ресурсів і недостатня підготовка вчителів, однак їх подолання можливе завдяки впровадженню універсального дизайну навчання та проведенню корекційно-розвивальних занять. Педагогічний експеримент підтвердив, що диференціація завдань (різномірні вправи, елементи гейміфікації) сприяє підвищенню мотивації, самостійності та згуртованості класу, особливо для учнів з ООП.

4. Досліджено та експериментально перевірено стан розвитку учня початкових класів в інклюзивному освітньому середовищі. Емпіричне дослідження на базі Новгород-Сіверської початкової школи «Дзвіночок».

Проведений нами експеримент у рамках дослідження показав, що використання диференційованих методів навчання та інтерактивних технологій на уроках позитивно впливає на всебічний розвиток учнів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Після впровадження методики 38 % учнів експериментальної групи досягли високого рівня пізнавальної активності, 40 % – середнього, а 22 % – початкового, тоді як у контрольній групі ці показники склали 40 %, 45 % та 15 % відповідно. Застосування адаптованих різномірних завдань, візуальних і аудіоматеріалів, а також групової та парної роботи сприяє підвищенню пізнавального інтересу учнів. Це стимулює їхню працездатність, активну участь в освітньому процесі, сміливість у висловлюванні припущень та відповідях на запитання. У молодших школярів формується вміння

самостійно шукати, відбирати та аналізувати інформацію, співпрацювати в команді, взаємодіяти та надавати підтримку однокласникам, що сприяє розвитку соціальних навичок та згуртованості класу. Дослідження підтвердило ефективність обраних методів, які забезпечують інклюзивне освітнє середовище, сприяючи гармонійному розвитку інтелектуальних, соціальних, емоційних та творчих компетентностей учнів.

5. Було розроблено методичні рекомендації щодо всебічного розвитку учнів початкової школи в інклюзивному освітньому середовищі, які спрямовані на створення умов для рівного доступу до якісної освіти, врахування індивідуальних особливостей кожної дитини та забезпечення її успішної соціалізації.

У ході дослідження встановлено, що ефективність інклюзивного навчання залежить від комплексного підходу, який передбачає диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу. Особливу увагу слід приділяти активним методам навчання, таким як ігрові, інтерактивні та проблемно-пошукові, які стимулюють пізнавальний інтерес, розвивають мислення, увагу та пам'ять. Дидактичні ігри, навчальні ситуації та творчі завдання сприяють формуванню ключових компетентностей у всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Важливим аспектом є формування емоційно-вольової сфери молодших школярів. Створення атмосфери психологічного комфорту, довіри та взаємоповаги, а також систематична педагогічна підтримка сприяють розвитку адекватної самооцінки, самостійності та відповідальності. Виховання толерантності, емпатії та прийняття різноманітності є необхідною умовою успішної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в учнівський колектив.

Соціальний розвиток учнів забезпечується через організацію спільної діяльності – парної та групової роботи, колективних проектів, що сприяє розвитку навичок спілкування, співпраці та взаєморозуміння. Для дітей з

особливими потребами така взаємодія стає важливим засобом соціалізації та інтеграції в колектив.

Руховий розвиток підтримується через регулярну рухову активність, адаптовану до індивідуальних можливостей учнів. Фізкультхвилинки, рухливі ігри та дозовані рухові навантаження позитивно впливають на працездатність, увагу та загальний стан здоров'я дітей.

Творчий розвиток реалізується через залучення учнів до різних видів художньо-творчої діяльності – образотворчого мистецтва, музики, трудового навчання, театральних проєктів. Це сприяє розвитку уяви, творчого мислення та емоційної сфери. Важливо оцінювати результати творчої діяльності з урахуванням індивідуальних можливостей дитини, зосереджуючи увагу на процесі та особистісному прогресі.

Міждисциплінарна взаємодія фахівців – вчителя, психолога, логопеда, асистента та батьків – є ключовим чинником успішної реалізації інклюзивного підходу. Співпраця з батьками забезпечує єдність педагогічних впливів школи та сім'ї, що сприяє гармонійному розвитку дитини.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективи подальших наукових пошуків пов'язуємо з вивченням бар'єрів і чинників ризику, які перешкоджають ефективному впровадженню інклюзії, а також вивчення ефективності адаптивних та цифрових технологій у створенні інклюзивного освітнього середовища, зокрема – використання ІКТ, додатків, платформ для підтримки інклюзивного навчання; дослідження впливу інклюзивного середовища на формування емоційного інтелекту, мотивації до навчання та соціалізації учнів у початковій школі.

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти, вчителями, батьками, студентами під час проходження виробничої практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скорик Т. В. Інклюзивна освіта в Україні: реалії та перспективи розвитку. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка / гол. ред. М.О. Носко. Чернігів : ЧНПУ, 2011. Вип. 84. С. 169-171.
2. Завацька Л. М. Дослідження потреб дітей з обмеженими можливостями в інклюзивному освітньому середовищі. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка Чернігів : ЧНПУ, 2017. Вип. 142. С. 51-56.
3. Бойко Т. В. Педагогічний супровід дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. 2020. № 62. С. 172-176.
4. Орлова М. М. Позитивний психологічний клімат у інклюзивному освітньому середовищі як умова збереження психічного здоров'я дітей. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Вип. 6 (162). Нац. ун-т «Черн. колегіум» імені Т. Г. Шевченка; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів: НУЧК, 2020. С. 117-122. (Серія: Педагогічні науки).
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>
7. Концепції розвитку інклюзивного навчання від 01 жовтня 2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
8. Гущина Н. І., Орлова Т. Г., Кондратова Л. Г. Нова українська школа: організація позаурочної діяльності в початковій школі на засадах

партнерської взаємодії учасників освітнього процесу Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

9. Малініна Л. Нова українська школа: формування соціальної компетентності учнів початкової школи навч-метод. посіб. Київ : Грамота, 2021. 72 с.

10. Малініна Л. Нова українська школа : психолого-педагогічна підтримка молодших школярів із труднощами в навчанні навч-метод. посіб. Київ : Грамота, 2021. 64 с.

11. Рібцун Ю. В. Учні початкових класів з важкими порушеннями мовленнями : навчання та розвиток навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2020. 264 с.

12. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с.

13. Боляк А. А., Коломоєць Г. А., Ребриа А. А., Боляк Н. Л. Нова українська школа: методика навчання фізичної культури у 1-4 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.

14. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>

15. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів: навч.-метод. посіб. (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с.

16. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання Харків. «Ранок». ВГ«Кенгуру», 2019. 160 с.

17. Загальна декларація прав людини: Декларація; ООН від 10.12.1948. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_015

18. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text

19. Інклюзивне навчання у школі: посібник для директорів закладів освіти URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe_2023.pdf

20. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

21. Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: «Ранок», 2019. 304 с.

22. Ткаченко О. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія Психологічні науки. (Жов 2023), С. 79-86. DOI: [https://doi.org/10.31558/2786-8745.2022.1\(1\).11](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2022.1(1).11).

23. Максимець С. М., Заборчук Н. В. Інклюзивне середовище як умова всебічного розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Актуальні питання психології: теорія, методика, практика: збірник матеріалів Х-тої Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції. 2021. С. 6-8.

24. Єфременко А. Г., Луканська Г. А., Багно Я. В. (2024). Особливості впровадження інклюзивної освіти в Україні: виклики, стратегії та перспективи розвитку. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія, (6). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-6-03-02>

25. Скрипник Т. Підготовка освітнього середовища до інклюзивного процесу у закладах загальної середньої освіти. Освітологічний дискурс. 2020. № 1. С. 118-130.

26. Таран О. П., Богданова І. Є. Формування передумов мовленнєвої діяльності дітей з аутизмом раннього віку з опорою на моторну імітацію. Сучасний дизайн інклюзивного навчання: успішні українські та зарубіжні

практики: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 11 листопада 2025 р.). Київ, 2025. С. 79-82.

URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/54528>

27. Носко Ю., Скиба Н. Проведення віртуальних екскурсій у контексті впровадження інклюзивної освіти у початковій школі. Scientific Collection «InterConf», (152). 2023. С. 174-180.

28. Коваленко В. Є. Компоненти освітнього середовища як фактор емоційного розвитку розумово відсталих школярів. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. 2012. Вип. 27, Т. IX (42), додаток 1. С. 287-296.

29. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти : методичний посібник. Київ : Державна служба якості освіти України, 2023. 86 с.

30. Що таке інклюзивне освітнє середовище? Факультет.site. URL: <https://fakultet.site/2024/08/shcho-take-inkliuzyvne-osvitnie-seredovyshche/>

31. Калініченко І. О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. Актуальні проблеми педагогіки. 2023. № 1(10). С. 34-38. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/80>

32. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. за заг. ред. Цюман Т. П. К. 2018.

33. Гаяш О. В. Співпраця фахівців в інклюзивному навчанні як необхідна передумова забезпечення корекційної спрямованості педагогічної роботи. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. 2015. № 12(14). С. 99-113. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/8>

34. Синьов В. М., Шеремет М. К., Руденко Л. М., Шульженко Д. І. Освітньо-психологічна інтеграція школярів із психофізичними порушеннями в сучасних умовах України. Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. 2016. Вип. 7(2). С. 323-344.

35. Ляшенко К. І. Інклюзивна освіта у новій українській школі. Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного закладу

освіти : Збірник за матеріалами V Всеукр. науково-практичної конференції (12 грудня 2017 року). Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка» - Лисичанськ: ФОП Чернов О. Г. 2017. С. 95-97.

36. Коган О. Інклюзивна освіта як стратегія подолання бар'єрів на шляху здобуття освіти. Освіта на Луганщині. 2021. № 4 (65). С. 28-30.

37. Замша А. В., Найда Ю. М., Федоренко О. Ф. Специфіка організації дистанційного навчання учнів із особливими освітніми потребами в умовах сучасних викликів української освіти. Загальна педагогіка та історія педагогіка. 2023. Вип. 56. Том 1. С 97-102.

38. Носко Ю. Психолого-педагогічна характеристика дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: тези доповідей I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дніпро, 28-29 травня 2020 р.). Дніпро : [б. в.], 2020. Т. 2. С. 139-141.

39. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Київ, 2021. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/408/NOP_Bezbaryernist.pdf.

40. Засенко В. В., Прохоренко Л. І. Нова українська школа – стратегія розвитку освіти дітей з особливими потребами. Nauka Edukacja Wychowanie i Praca. 2018. С. 149-258.

41. Єфременко А. Г., Луканська Г. А., Багно Я. В. Особливості впровадження інклюзивної освіти в Україні: виклики, стратегії та перспективи розвитку. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія, 3(02-6). С. 737-743. URL: <https://doi.org/10.54892/2786-9199-2024-03-02>

42. Будішевська О., Клименко І., Семенишина І. Проблеми організації інклюзивної освіти в навчальному закладі. Конференція «Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти» 27

листопада 2018 р. URL: <https://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post259.html53>

43. Організація індивідуальної освітньої траєкторії для дитини з особливими потребами в закладі загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. За ред. О. С. Голентовської. Житомир : Полісся, 2020. 132 с.

44. Носко Ю., Куртова Г., Давидова Н. Удосконалення сенсорного виховання дітей дошкільного віку. Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. 2022. Випуск 16. С. 179-183.

45. «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки» : розпорядження від 07.06.2024 № 527-р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text> .

46. Nosko J. Theoretical aspects of forming junior schoolchildren healthy lifestyle. Aktywność Ruchowa Ludzi w Różnym Wieku. Rocznik, 2015. T. 24. № 4. P. 37-43.

47. Pomeshchikova I., Iermakov S., Bartik P., Shevchenko O., Nosko M., Yermakova T., Nosko Y. Influence of exercises and games with ball on vestibular stability of students with muscular-skeletal apparatus disorders. International scientific journal of kinesiology sport science. 2016. Vol. 9. Issue 1. P. 62-69.

48. Ainscow M. Struggles for equity in education. Cardiff : Central South Consortium, 2016. URL: <https://www.cscjes-cronfa.co.uk/api/storage/2a6d51d2-92c2-45e3-97a8-2567619e7fb6/Ainscow-paper-for-JPCC-February-2016.pdf>

49. Mitchell D., Sutherland D. What really works in special and inclusive education: using evidence-based teaching strategies. 3rd ed. London : Routledge, 2020. 460 p. DOI: 10.4324/9780429401923.

50. Ainscow M. Struggles for equity in education. Cardiff: Central South Consortium, 2016. URL: <https://www.cscjes-cronfa.co.uk/api/storage/2a6d51d2-92c2-45e3-97a8-2567619e7fb6/Ainscow-paper-for-JPCC-February-2016.pdf>

51. Hansen J. H., Skovbjerg H. M., Sand A.-L., Jensen J.-O., Jørgensen H. H., Lieberoth A. Do you want to play? Pedagogues' participation in play as a pathway to inclusive environments. *European Journal of Inclusive Education*. 2024. Vol. 3, Issue 1. URL: <https://doi.org/10.7146/ejie.v3i1.143132>

52. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Key principles for promoting quality in inclusive education: Recommendations for policy makers. Odense, Denmark: European Agency, 2010. URL: https://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education_key-principles-EN.pdf

53. Martynchuk O., Skrypyk T., and Sofiy N. (2022). [Current Trends in the Training of Specialists in Special Education to Understand and Meet the Educational Needs of Pupils with SEN in the Context of Building the New Ukrainian School](#). *Progress in Education* (72). C. 33-64. ISSN 1535-4806.

54. Leniv Z. Current approaches to teacher assistants training for working in inclusive educational space. *Nowoczesna Edukacja: Filozofia, Innowacja, Doświadczenie*. Łódź, Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności, № 1(9), 2018, P. 55-61.

55. UNESCO. (2005). Lignes directrices pour l'inclusion : assurer l'accès à l'éducation pour tous (ED.2004/WS/39). Paris : Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture (UNESCO). URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000140224>

56. Medeghini R., D'Alessio S. The organization of systems of support for the development of inclusive education. *La nouvelle revue de l'adaptation et de la scolarisation*. 2012. № 57. P. 25-34. DOI: 10.3917/nras.057.0025.

ДОДАТКИ

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

СЕРТИФІКАТ

ЗД № 167

учасниці ІІ туру
VI Всеукраїнського конкурсу наукових
робіт для студентської молоді
«ЗДОРОВА ДИТИНА – ЗДОРОВА НАЦІЯ»

**Петренко
Єлизавети Олегівни,**
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

Проректор
з науково-педагогічної роботи
Григорій ЛІЦЕНКО

ГЛУХІВ, 2025

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

ДИПЛОМ

II ступеня

переможець II туру
VI Всеукраїнського конкурсу
наукових робіт для студентської молоді
«Здорова дитина – здорова нація»
у 2024/2025 н.р.

НАГОРОДЖУЄТЬСЯ

ПЕТРЕНКО

Єлизавета Олегівна

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка*

В.о. ректора

Олександр КУРОК

Глухів, 2025

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

СЕРТИФІКАТ

Єлизавети Петренко

УЧАСНИКА(-ЦІ) ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІННОВАЦІЇ ТА ТРАДИЦІЇ В ОСВІТІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ, МИСТЕЦЬКОЇ ОСВИТИ ТА КУЛЬТУРИ»

ОБСЯГ: 6 ГОДИН (0,2 КРЕДИТИ ЄКТС)

28 БЕРЕЗНЯ 2025 РОКУ

Олег Шеремет

ПРОФ. ОЛЕГ ШЕРЕМЕТ

Світлана Стрілець

ДЕКАН ФАКУЛЬТЕТУ ПРОФ. СВИТЛАНА СТРИЛЕЦЬ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІПІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
 УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
 ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
 ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
 КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
 ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
 КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
 НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Коротка програма

Всеукраїнської науково–практичної
 студентської конференції

**«Інновації та традиції в освіті:
 історичний досвід і сучасні виклики
 розвитку дошкільної, початкової,
 мистецької освіти та культури»**

28 березня 2025 року

Посилання на конференцію

<https://us02web.zoom.us/j/89679959038?pwd=TOhliRurKQVdlI89pWdYBKbiduZfyZy.1>

Ідентифікатор конференції: 896 7995 9038

Код доступу: 761821

ВПЛИВ СТРАХІВ НА ПСИХІЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ У ЧАСІ ВІЙНИ

Марія Боднар – здобувачка СВО «Бакалавр» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Науковий керівник – **Наталія Кирста**, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

СУТНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Єлизавета Петренко – здобувачка СВО «Магістр» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – **Юлія Носко**, докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Модераторка засідання – Шпеко Анна Андріївна, аспірантка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Підведення підсумків роботи пленарного засідання

Стрілецька Наталія Михайлівна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти, заступниця декана з наукової роботи факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

13:00 – 14:00 Перерва

14:00 – 17:00 Секційні засідання конференції

(доповідь з обговоренням до 15 хв)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Вікторія Смаглюк – здобувачка СВО «Магістр» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник – **Юлія Смолянко**, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Петренко Єлизавета Олегівна,

*здобувачка СВО «Магістр»
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
elizakovr@gmail.com*

Науковий керівник

Носко Юлія Миколаївна,

*д. пед. н., професорка кафедри
дошкільної та початкової освіти
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

СУТНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасна освіта ґрунтується на принципах рівності, доступності та інклюзивності, що забезпечує гармонійний і всебічний розвиток кожної дитини. Все більше уваги приділяється формуванню інклюзивного шкільного середовища, особливо в початкових класах, коли відбувається активний процес становлення особистості, соціалізації та навчального зростання дитини. Важливо не лише гарантувати доступ до освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб, а й створювати умови, що сприятимуть їхньому всебічному розвитку.

На сучасному етапі розвитку освіти інклюзивне навчання є не тільки одним з основних засад розвитку освіти, але й філософією розуміння місця людини в суспільстві. Ідея інклюзивного навчання виникла внаслідок розуміння відмінності людей один від одного. Всі учні мають рівні права та є цінними частинами суспільства. Зокрема всі діти мають право на отримання освіти, на зважаючи на їх психоемоційний розвиток [3].

Ще у 1948 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію про Загальну декларацію прав людини [4], у якій зазначалося, що кожна людина, зокрема дитина, має право на освіту, особливо початкову. Освіта повинна бути доступною для всіх, сприяти розвитку терпимості та взаєморозуміння.

Доступність освіти відіграє ключову роль у формуванні молодого покоління, оскільки саме завдяки їй дитина може повноцінно розвиватися, взаємодіяти з однолітками та брати активну участь у суспільному житті, не залишаючись осторонь важливих процесів розвитку людства.

На сьогодні проблема організації інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи досліджується активно науками та практиками. У своїх роботах вони починають ключові передумови успішної інклюзії, важливість корекційно-розвивальної роботи, а також критерії та інструменти оцінювання учнів з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх наукових публікацій. Ця тематика привернула увагу педагогів усього світу. Аспекти інклюзивної освіти досліджували як зарубіжні науковці: Бейл Д., Мерсер Дж., Мошер Е., Рейнольдс М., Уїлл М., так і вітчизняні фахівці: Богущ А., Болтівець С., Гордійчук О., Дікова-Фаворська О., Зязюн І., Колупаєва А., Лапін А., Мартинчук О., Носко Ю., Сухомлинський В., Таранченко О. та інші.

Їхні дослідження стали фундаментальними для розуміння понять «інклюзія» та «інклюзивна освіта», а також підкреслили важливість інтеграції та активної участі учнів з особливими освітніми потребами у суспільному житті.

Мета дослідження – науково обґрунтувати, теоретично проаналізувати педагогічні умови ефективної організації інклюзивного освітнього середовища, для забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи.

Виклад дослідження. У Законі України «Про освіту» [5] було визначено поняття «інклюзивне навчання». Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

У 1948 році Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію про Загальну декларацію прав людини [2], яка закріпила право кожної людини на освіту, особливо початкову. Освіта має бути доступною для всіх, сприяти терпимості та взаєморозумінню. Її доступність змінює ключову роль у розвитку дитини, соціалізації та інклюзії в суспільне життя.

Саламанська декларація визначила основні принципи ефективної освіти для осіб з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта обґрунтовується на таких фундаментальних засадах:

- Цінність кожної людини не залежить від її ефективності чи успішності; право на освіту є невід'ємним.
- Кожна особа здатна думати та відчувати, її унікальний світогляд заслуговує на увагу й увагу.
- Дитина має право на спілкування та висловлення думок, а її голос повинен бути почутим.
- Люди потребують одне одного, соціальна взаємодія сприяє розвитку особистості.
- Навчання ефективне в реальних міжособистісних стосунках, що формують не лише знання, а й життєві навички.
- Кожному учневі важлива підтримка ровесників, школа
- Прогрес оцінюється за досягненнями, а не обмеженнями, необхідно фокусуватися на сильних сторонах.

Інклюзивне навчання ґрунтується на урахуванні різноманітності учнів та рівноправності кожного учасника учбового процесу. Нормативно-правове підґрунтя недискримінаційного характеру забезпечує уведення інклюзивного навчання на базі особистісно орієнтованої освітньої моделі надає можливість здобуття дітям у всіх освітніх ланках та на всіх рівнях якісної освіти без винятків та обмежень [6].

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з ключових демократичних цінностей – усі діти є важливими та активними членами суспільства. Навчання в інклюзивному середовищі приносить користь не лише дітям з особливими освітніми потребами, а і їхнім одноліткам, родинам і суспільству загалом. Взаємодія з дітьми, які не мають особливих освітніх потреб, сприяє розвитку когнітивних, фізичних, мовних, соціальних і емоційних навичок у дітей з інклюзією. У свою чергу, діти з типовим розвитком демонструють моделі поведінки, які можуть слугувати прикладом для їхніх однокласників з особливими потребами, стимулюючи їх до навчання, розвитку нових навичок і знань[1].

Висновки. Отже, інклюзивна освіта – це важливий напрямок сучасної освітньої системи, що базується на рівності, доступності та недискримінації. Вона сприяє розвитку всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей, забезпечуючи соціалізацію та якісне навчання. Інклюзивне навчання обґрунтовується на міжнародних і національних документах, таких як Загальна декларація прав людини, Саламанська декларація та Закон України «Про освіту». Дослідження проводять, що така модель освіти корисна не тільки для дітей з особливими освітніми потребами, а й для їхніх однолітків та суспільства загалом.

Основними принципами інклюзії є рівність, соціальна взаємодія, підтримка та повага до кожного учня. Це створює умови для розвитку особистості та формування толерантного суспільства, де кожен має можливість навчатися і реалізувати свій потенціал.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія]. К.: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text
3. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inklyuzivne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>
4. Загальна декларація прав людини ООН: Декларація; міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
5. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://base.kristti.com.ua/?p=5895>
6. Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Харків: Ранок, 2019. 304 с.

INFORMATION PLATFORM "CENTER FOR INNOVATIVE THINKING"
 UKRAINIAN INSTITUTE OF SCIENTIFIC STRATEGIES
 EUROPEAN UNION RESEARCH DEPARTMENT
 ASIAN CULTURAL AND EDUCATIONAL CENTER

CERTIFICATE

is awarded to

Petrenko Yelyzaveta

for being an active participant in International Scientific and Practical Conference
 SCIENCE, TECHNOLOGY AND CULTURE: FROM TRADITION TO DIGITAL FUTURE

24 HOURS OF PARTICIPATION
 (0.8 ECTS CREDITS)

December 8-10, 2025
 Vienna, Austria
www.naukainfo.com

№ VI1225031

O. SOLOVIOV

Editor-in-Chief of the Proceedings of
 the Scientific and Practical Conference

V. HALENKO

Head of the Ukrainian Institute of
 Scientific Strategies

УДК 376.3:373.3

Носко Юлія Миколаївна,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

Петренко Єлизавета Олегівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 013 початкова освіта
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
elizakovr@gmail.com

ВИКЛИКИ І БАР'ЄРИ У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті окреслено основні виклики та бар'єри у впровадженні інклюзивного середовища в початковій школі. Проаналізовано фізичні, педагогічні, соціально-психологічні та інституційні перешкоди, що впливають на доступність освіти для дітей із ООП. Підкреслено значення універсального дизайну, диференційованого навчання та формування інклюзивної культури як ключових умов успішної інклюзії. Зроблено висновок про необхідність комплексного підходу для створення безбар'єрного освітнього простору.

Ключові слова: *інклюзивна освітнє середовище, універсальний дизайн, початкова школа, бар'єри інклюзії, інклюзія.*

Умови реалізації Концепції Нової української школи визначають інклюзивну освіту як один із ключових пріоритетів державної політики, спрямованої на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей. Освіта відіграє визначальну роль у житті дитини, оскільки саме в освітньому середовищі формуються не лише знання, а й життєві компетентності, необхідні для успішної соціалізації та інтеграції в суспільство. Школа стає моделлю

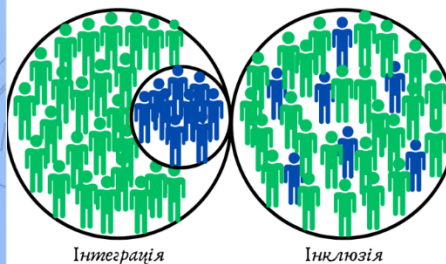
теля, корекційні заняття, адаптовані навчальні матеріали тощо. Таким чином, головна відмінність між інтеграцією та інклюзією полягає в тому, що:

- Інтеграція вимагає адаптації дитини до школи,
- Інклюзія – адаптації школи до дитини.

Інклюзія – це не лише про освіту, а про зміну ставлення суспільства до людей з різними потребами, про створення спільноти, в якій усі мають рівні можливості для розвитку й самореалізації.

Розглянемо, як виглядає різниця між інтеграцією та інклюзією (схема 1)

Схема 1

Padlet
padlet.com
Віртуальна стіна для спільного обміну ідеями, текстами, малюнками й відео. Діти можуть працювати разом у режимі реального часу.

Mentimeter
<https://www.mentimeter.com/>
Інтерактивні опитування, тести, мозкові штурми для миттєвого зворотного зв'язку. Підходить для залучення навіть найсором'язливіших учнів.

Kahoot!
kahoot.com
Онлайн-вікторини та навчальні ігри. Створює веселу, конкурентну атмосферу й мотивує до участі навіть дітей з порушеннями уваги.

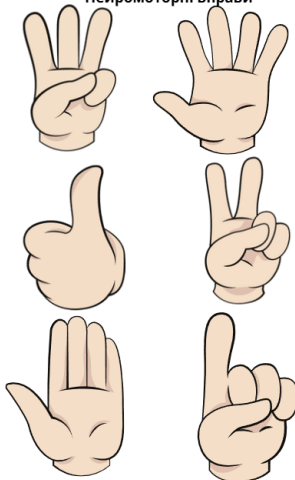

Quizlet
quizizz.com
Інтерактивні картки для запам'ятовування інформації. Добре працює з учнями, які потребують візуальної підтримки.

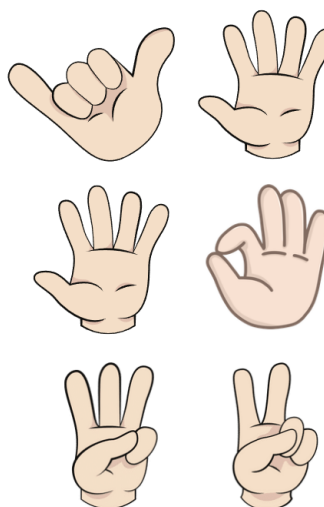
31

Нейромоторні вправи

Додаток Д

32

ФОП Лимар Тетяна Сергіївна ЄДРПОУ 3227913740

ДИПЛОМ ПОЧЕСНОГО СПІКЕРА

ЗАСВІДЧУЄ, ЩО

ЄЛИЗАВЕТА ПЕТРЕНКО

провела вебінар на тему:

“Адаптації навчальних матеріалів для учнів з ООП”

ЛИМАР ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА
Керівник
Тренінгового центру

Дата: 20.08.2025

Реєстраційний № GF556620145

Кількість годин: 2 год/0,06 кредиту ЄКТС

Сертифікат

засвідчує, що

Єлизавета Петренко

завершила/-в навчання за
програмою підвищення кваліфікації
з теми

Школа для всіх

Форма навчання — дистанційна.
Обсяг — 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Досягнув/-ла таких результатів:

- підвищив/-ла рівень загальних та фахових компетентностей щодо організації інклюзивного освітнього середовища;
- розвинув/-ла здатності до: роботи в умовах учнівського багатоманіття; впровадження диференційованого навчання та співучителювання; підтримки ефективної поведінки у класі та психічного здоров'я учнів.

A. Vaahokari

Арто Ваахтокарі

Керівник проєкту «Навчаємось разом»

Ilya Filipov

Ілля Філіпов

Керівник студії онлайн-освіти EdEra

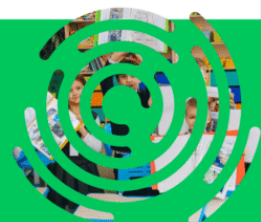
Курс розроблений фінським проєктом «Навчаємось разом» спільно зі студією онлайн-освіти EdEra за фінансової підтримки Європейського Союзу й Міністерства закордонних справ Фінляндії та підтримки Міністерства освіти і науки України.

23.09.2024

00739129-eb32-4d3f-931a-214fdb65fb66

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133).

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНАЛ ЕРА» (ЄДРПОУ:42502643) є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.60, 85.59

Сертифікат виданий ТОВ «ЕДЮКЕЙШНЛ ЕРА»

Сертифікат

засвідчує, що

Єлизавета Петренко

успішно завершив(ла) онлайн-курс:

«Як навчати супергероїв?» Онлайн-курс з підготовки лікарняних вчителів»

тривалістю 20 годин та отримав(ла) навички викладання в лікарняних умовах
Курс розроблений студією онлайн-освіти EdEra у партнерстві з громадською організацією Small Heart with Art за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Євгенія Смірнова
Засновниця ГО «Small Heart with Art» та мережі Шкіл Супергероїв

Ілля Філіпов
CEO EdEra

08.10.2024 сеес3с82-5716-4870-b5b2-8e922d79786a

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 (зі змінами й доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133 та наказом МОН від 09 вересня 2022 р. № 805).

Сертифікат учасника

отримав(ла)

Петренко Єлизавета

за участь у курсі професійного розвитку

«Травмообізнані: практики для вихователів і вчителів»

тривалістю 3 години

Сертифіковано

Julie Kasper, Director of Teacher Learning and Leadership
Center for Professional Learning

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНЛ ЕРА» (ЄДРПОУ.42502643) є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.60, 85.59

Сертифікат

засвідчує, що

Єлизавета Петренко

успішно завершив(ла) онлайн-курс

«Недискримінаційний підхід у навчанні»

Тривалістю 30 годин, та отримав(ла) навички протидії дискримінації в освітньому середовищі

Курс розроблений ГО «Студена» та студією онлайн-освіти EdEra в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Pact в Україні.

Настя Мельниченко
Голова ГО «Студена»

Ілля Філіпов
CEO EdEra

05.04.2025 193ecc99-0a8c-4a57-aff0-8202300823cf

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 (зі змінами й доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133 та наказом МОН від 09 вересня 2022 р. № 805).

Виданий 03.11.2024

СЕРТИФІКАТ

Цей сертифікат засвідчує, що
Петренко Єлизавета
успішно завершив(ла) онлайн-курс
«Стрес-менеджмент для освітян»

Тетяна Ставнич
Президент Карітасу України

Зоряна Лукавецька
Керівник програми Освіта та
Формация Карітасу України

Автентичність сертифіката можна перевірити за посиланням:
<https://certs.prometheus.org.ua/cert/aaf0565acfee4505be6b0ce6c93bd259>

PROMETHEUS

СЕРТИФІКАТ

ЦЕЙ СЕРТИФІКАТ ЗАСВІДЧУЄ, ЩО

Петренко Єлизавета

успішно закінчив(ла) курс

Впровадження інновацій в школах,

наданий викладачами курсу
через платформу масових відкритих онлайн-курсів **Prometheus**,
та навчився(лася):

- об'єднувати людей навколо спільної ідеї;
- формувати і вдосконалювати бачення змін;
- розпочинати впровадження нової освітньої ініціативи;
- працювати разом крізь виклики та перемоги;
- вимірювати результати та змінювати стратегію досягнення змін за потреби.

Форма навчання - дистанційна.

Кількість годин - 60 годин (2 кредити ЄКТС).

Вікторія Примаченко

Директор ГО «Прометеус»

ГО «Прометеус», ЄДРПОУ 39598867
Надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації
педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.59.

Kingdom of the Netherlands

Вікторія Примаченко

Вікторія Примаченко

Директор ГО «Прометеус»

ГО «Прометеус», ЄДРПОУ 39598867
Надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.59.

СЕРТИФІКАТ

ЦЕЙ СЕРТИФІКАТ ЗАСВІДЧУЄ, ЩО

Петренко Єлизавета

успішно закінчив(ла) курс

Захист прав людей з інвалідністю,

наданий викладачами курсу

через платформу масових відкритих онлайн-курсів **Prometheus**,

та навчився(лася):

- говорити про інвалідність без зайвого жалю та співчуття;
- поважати людей та допомагати їм відстоювати права людини;
- розуміти людей з інвалідністю;
- співпрацювати в умовах інклюзивної та інформальної освіти.

Форма навчання - дистанційна.

Кількість годин - 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Курс створений в межах проєкту «Fight For Right: Зміцнення захисту прав людей з інвалідністю», який виконується ГО «Боротьба за права» за підтримки Фонду прав людини Посольства Королівства Нідерландів в Україні.

А. Демчук

Андрій Демчук

Ірина Федорович

Ірина Федорович

Юлія Сачук

Юлія Сачук

Суб`ект підвищення кваліфікації ГО «Фонд підтримки інформаційного забезпечення студентів», ЄДРПОУ 40911391

Сертифікат № 9911571956827971

Всеукраїнська онлайн конференція з підвищенням кваліфікації
Практичний інтенсив: НУШ, інклюзія, ідеї та практика

директор ГО "Фонд підтримки
інформаційного забезпечення студентів"
Дворецький В.О.

Петренко Єлизавета Олегівна

*Підтверджує, що він(вона) з "05" жовтня по "06" жовтня 2024 року
підвищував(ла) кваліфікацію та досягнув(ла) навички відповідно до програми курсу.*

Тема: Формування soft skills молоді за допомогою казок

Обсяг часу: 2 години / 0.1 кредитів ЄКТС
КВЕД 85.59

06.10.2024

hub.atoms.com.ua

Сертифікат розроблено відповідно до п-13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 року №800 (зі змінами та доповненнями внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року №1133)

Сертифікат № 9911571956827981

Всеукраїнська онлайн конференція з підвищенням кваліфікації

Практичний інтенсив: НУШ, інклюзія, ідеї та практика

директор ГО "Фонд підтримки
інформаційного забезпечення студентів"
Дворецький В.О.

Петренко Єлизавета Олегівна

*Підтверджує, що він(вона) з "05" жовтня по "06" жовтня 2024 року
підвищує(ла) кваліфікацію та досягнув(ла) навички відповідно до програми курсу.*

**Тема: Індивідуальний навчальний план для дитини з особливими
освітніми потребами. Інклюзія.**

Обсяг часу: 2 години / 0.1 кредитів ЄКТС
КВЕД 85.59

06.10.2024

hub.atoms.com.ua

Сертифікат розроблено відповідно до п-13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 року №800 (зі змінами та доповненнями внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року №133)

Суб'єкт підвищення кваліфікації
ГО «ІППО» ЄДРПОУ 43771659, КВЕД 85.59

Свідоцтво

№1447987383358438801

засвідчує що

Петренко Єлизавета Олегівна

підвищував(ла) кваліфікацію

за темою:

**“Вправи на розвиток уваги, пам'яті, мислення
для учнів з ООП. «Тренажери для мозку».
Інклюзія”**

та отримав(ла) практичні та теоретичні знання відповідно до програми
підвищення кваліфікації вказаної теми.

Тривалість: 6 (шість) годин/0,2 кредиту (ЄКТС)

Автор тренінгу: Селезінка М.О.

Затвердив: в.о. директора ГО "ІППО"
Новіков О. Ф.

Дата видачі: 18.02.2025

ippo.com.ua

Сертифікат розроблено відповідно до п-13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 року №800 (зі змінами та доповненнями
внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року №1133)

Сертифікат

№

П-2024/10/322

Петренко Єлизавета Олегівна

Успішно пройшов/пройшла підвищення кваліфікації

**Вебінар на тему: "Використання інтерактивних
інструментів на уроках у початковій школі"
Спікер – Віктор Ткач**

Розробник: Освітній Центр "МрійДій"

Тривалість: 2 години (0,06 кредитів ЄКТС)

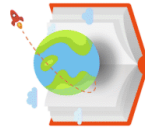
Форма підвищення кваліфікації: Дистанційна

Директорка Освітнього
Центру «МрійДій»
Олена Кушнір

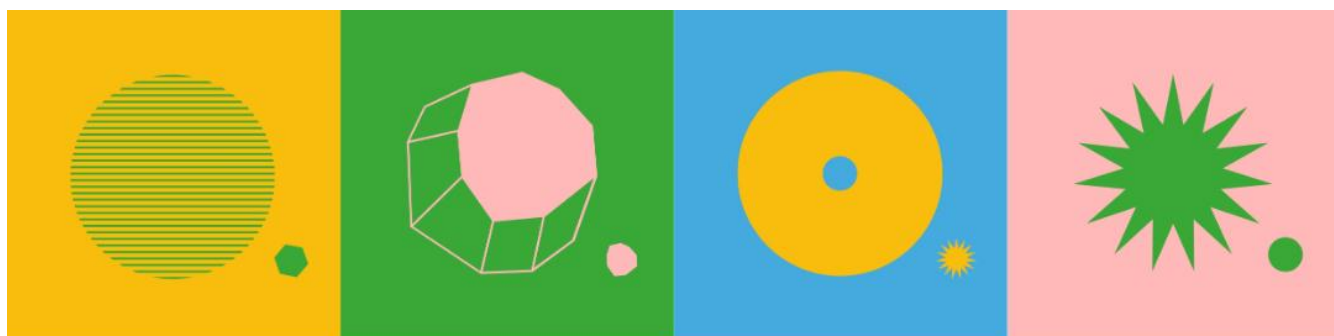

Дата видачі сертифікату:
9 ЖОВТНЯ 2024 року

AR Book

**MRIY
DIY**
ОСВІТНІЙ
ЦЕНТР

СЕРТИФІКАТ

Петренко Єлизавета Олегівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за темою

Наздоженемо: курс про подолання освітніх втрат у початковій школі

Отримані результати

1. Розуміння необхідності виявляти і долати наявні освітні втрати учнів
2. Усвідомлення важливості гнучкого підходу до планування навчальної діяльності учнів
3. Уміння стабілізувати психоемоційний стан учнів; організувати їх самостійну діяльність; виявляти навчальні втрати учнів з математики, української мови та читання
4. Уявлення про певні типи навчальних втрат та стратегії подолання освітніх втрат учнів у процесі навчання математики та української мови і читання.

Тривалість - 15 годин/0,5 кредити

Голова ГС «Освіторія»
Зоя Литвин

ECTS
12.03.2025
№ O-156964

Платформа професійного зростання

ВЕБ-ОСВІТА

Суб'єкт підвищення кваліфікації – ФОП Білик Олена Володимирівна
Номер запису державної реєстрації: 2 064 000 0000 039212

№ 10374

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Єлизавета Петренко

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом “веб-урок” (дистанційно)
на тему:

“Розвиток обдарованості дітей: сучасний погляд”

та отримав(ла) теоретичні знання і практичні вміння за темою
Тривалість: 2 години

Марина Коновальчук,
PhD, науковиця, викладачка НУЧК імені
Т.Г.Шевченка, тренерка креативності,
сертифікована спеціалістка роботи з
підсвідомістю, членкиня Всевітньої
асоціації позитивних психотерапевтів

Олена Білик,
засновниця Платформи професійного зростання
“ВЕБ-ОСВІТА”, Всеукраїнського порталу “AneLoK”

Дата: 09.06.2025

Суб'єкт підвищення кваліфікації — Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНЛ ЕРА» (ЄДРПОУ: 42502643)

Сертифікат

засвідчує, що

Єлизавета Петренко

успішно завершив/-ла онлайн-курс для директорів, керівників ЗЗСО

«АВТОНОМІЯ ШКОЛИ»

тривалістю 20 годин (0.7 кредити ЄКТС) / форма навчання онлайн

Слухачі курсу набули знань та навичок з:

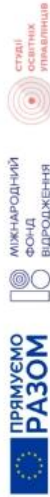
- побудови стратегії закладу
- академічної автономії ЗЗСО
- організації автономії ЗЗСО
- кадрової автономії ЗЗСО
- фінансової автономії ЗЗСО

Ілля Філіпов, керівник студії
онлайн-освіти «EdEra»

Олександра Петушкова,
голова організації ГО «Центр
Інноваційної Освіти «Про.Світ»

Онлайн-курс створено за підтримки:

aa5074c6-da53-42e8-ae8c-7d4d30b152a8

06.10.2025

На Урок

освітній проект

ТОВ «На Урок»
ЄДРПОУ 41991148 (КВЕД 85.59)

СВІДОЦТВО

№ B529-748425

підтверджує, що

**Петренко Єлизавета
Олегівна**

Новгород-Сіверська початкова школа "Дзвіночок"

дистанційно підвищив (-ла) кваліфікацію під час
вебінару «Як навчати дитину з ООП: теорія, практика,
інновації»

за напрямками «Інклюзивна освіта», «Психологія»,
«Практичні прийоми»
(тривалість 2 години / 0,06 кредиту ЄКТС)

та набув (-ла) таких компетентностей, передбачених
стандартами освіти: професійні, інноваційність,
інклюзивна, емоційно-етична

веб-адреса сторінки вебінару:
<https://naurok.com.ua/webinar/link/529>

Автор вебінару:
Зайцева Світлана

Директор ТОВ «На Урок»
Перепелиця Д.О.
21.04.2025

QR-код для перевірки свідоцтва

Свідоцтво відповідає вимогам постанови КМУ від 21.08.2019 №800
зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ №1133 від 27.12.2019

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

ПЕТРЕНКО ЄЛИЗАВЕТА

успішно закінчив(ла) курс

ШКОЛА ТА ГРОМАДА ДЛЯ ДИТИНИ

з циклу онлайн-курсів “30 кроків до Нової української школи:
навчаємо громадянина”

від Програми підтримки освітніх реформ в Україні
“Демократична школа”

Загальні навчальні досягнення:

- тлумачить сутність та принципи партнерства;
- визначає рівень участі своєї школи щодо співпраці з громадою;
- прогнозує дії, які сприяють партнерству школи та громади;
- моделює кроки для розвитку співпраці своєї школи та місцевої громади;
- прогнозує шляхи/способи формування громадянських та соціальних компетентностей здобувачів освіти через співпрацю школи і громади

Форма навчання: дистанційна

Кількість годин: 18 годин.

Ана Перона Ф'ельдстад
Виконавча директорка
Європейського центру
ім.Вергеланда

 THE EUROPEAN
WERGELAND
CENTRE
Org.nr. 993 737 593

Олена Шинаровська
Виконавча директорка
БО «Центр освітніх ініціатив»
Імплементативний партнер
ЄВЦ в Україні

Вікторія Примаченко
Директорка ГО «Прометеус»
ЄДРПОУ 39598867
Надання освітніх послуг з підвищення
кваліфікації педагогічних працівників
згідно з КВЕД 8559

Автентичність сертифіката можна перевірити за посиланням:
<https://certs.prometheus.org.ua/cert/699fbef179df48189b345450cc77b557>

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНЛ ЕРА» (ЄДРПОУ: 42502643) є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.59 та 85.60

Сертифікат

засвідчує, що

Єлизавета Петренко

пройшов/-ла курс підвищення кваліфікації вчителів та викладачів фахової освіти за видом «онлайн-курс»

«Школа стійкості»

[тривалість — 30 годин / 1 кредит ЄКТС]

та здобув/-ла знання та навички з психосоціальної підтримки педагогів та дітей

Курс розроблено проектом «Навчаємось разом» спільно зі студією онлайн-освіти EdEra за фінансової підтримки Європейського Союзу й Міністерства закордонних справ Фінляндії та підтримки Міністерства освіти і науки України. Висловлені в цьому проекті думки є виключно відповідальністю експертів і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу, Міністерства закордонних справ Фінляндії або проекту «Навчаємось разом».

24.07.2023

6666b52f-80a5-4edd-bc64-a325a6c37d92

Ілля Філіпов
Директор ТОВ
«Едюкейшнл Ера»

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 (зі змінами) й доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133).

На Урок
освітній проект

ТОВ «На Урок»
ЄДРПОУ 41991148 (КВЕД 85.59)

СВІДОЦТВО

№ В1357-748425

підтверджує, що
**Петренко Єлизавета
Олегівна**

Новгород-Сіверська початкова школа "Дзвіночок"

дистанційно підвищив (-ла) кваліфікацію під час
вебінару «Мовленнєвий розвиток молодших
школярів: ігри та вправи на щодень»

за напрямками «Наскрізнi навички», «Інклюзивна
освіта», «Психологія», «Практичні прийоми»
(тривалість 2 години / 0,06 кредиту ЄКТС)

та набув (-ла) таких компетентностей, передбачених
стандартами освіти: навчання впродовж життя,
мовленнєва, інклюзивна, емоційно-етична

веб-адреса сторінки вебінару:
<https://naurok.com.ua/webinar/link/1357>

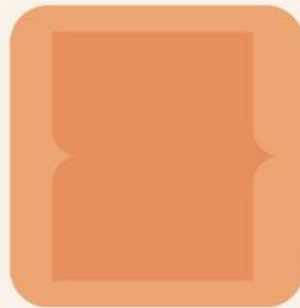
Автор вебінару:
Цюрмаста Тетяна

Директор ТОВ «На Урок»
Перепелиця Д.О.
24.07.2025

QR-код для перевірки свідоцтва

Свідоцтво відповідає вимогам постанови КМУ від 21.08.2019 №800
зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ №1133 від 27.12.2019

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНЛАГ ЕРА» (ЄДРПОУ: 42502643) є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.59 та 85.60.

Сертифікат

засвідчує, що

Єлизавета Петренко

успішно пройшла/-ов навчання

«Основи психопідтримки: як вчителям працювати з дітьми, які пережили травматичні події»

тривалістю 23 академічні години (0,8 кредиту ЄКТС)

та здобула/-в знання й практичні навички щодо застосування травма-інформованого підходу, а саме:

- розуміє, що таке травма і як вона впливає на розвиток, поведінку та навчання дитини;
- розпізнає ознаки емоційної напруги та стресу у дітей;
- формує фізично та емоційно безпечне середовище у класі;
- використовує комунікативні стратегії підтримки учнів та учениць;
- піклується про власний фізичний та емоційний стан;
- розуміє, як спілкуватися з рідними дітей, що пережили травматичні події;
- може проводити урок про вплив травми на дитяче навчання для батьків та опікунів учнів та учениць.

Ілля Філіпов

Ілля Філіпов
Керівник студії
онлайн-освіти EdEra

Виданий 29.10.2025
96dc84ab-7d1d-4116-8969-71f78db6b906a

Цей онлайн-курс розроблено благодійною організацією Ukraine Children's Action Project та Національним центром готовності до катастроф Колумбійського університету у співпраці з українською edtech-компанією EdEra, щоб підтримати українських педагогів і надати їм знання та навички у сфері травма-інформованого підходу до навчання.

COLUMBIA CLIMATE SCHOOL
NATIONAL CENTER FOR DISASTER PREPAREDNESS

На Урок

освітній проект

ТОВ «На Урок»
ЄДРПОУ 41991148 (КВЕД 85.59)

СВІДОЦТВО

№ B1353-748425

підтверджує, що

**Петренко Єлизавета
Олегівна**

Новгород-Сіверська початкова школа "Дзвіночок"

дистанційно підвищив (-ла) кваліфікацію під час
вебінару «Інклюзивне освітнє середовище: як
зробити інфраструктуру закладів освіти доступною
для всіх»

за напрямками «Наскрізнi навички», «Інклюзивна
освіта», «Робота закладу освіти»
(тривалість 2 години / 0,06 кредиту ЄКТС)

та набув (-ла) таких компетентностей, передбачених
стандартами освіти: професійні, навчання впродовж
життя, інклюзивна, управлінська

веб-адреса сторінки вебінару:
<https://naurok.com.ua/webinar/link/1353>

QR-код для перевірки свідоцтва

Автор вебінару:
Домбровська Жанна
Директор ТОВ «На Урок»
Перепелиця Д.О.
17.07.2025

Свідоцтво відповідає вимогам постанови КМУ від 21.08.2019 №800
зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ №1133 від 27.12.2019

СЕРТИФІКАТ

Єлизавета Петренко

**Цифровий помічник вчителя початкової школи:
можливості застосунку «Вивчаю – не чекаю»**

Отримані результати:

1. Розглянуто можливості та функціонал цифрового застосунку «Вивчаю – не чекаю».
2. Поглиблено базові навички роботи з цифровим застосунком та використання його матеріалів для проведення ефективних уроків у 1–4 класах (дистанційно, очно, змішано).
3. Удосконалено практичні уміння з використання інструментів застосунку в освітньому процесі.

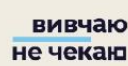
Тривалість — 6 годин / 0,2 кредита ECTS

№ 552371

11.12.2025

Голова ГС «Освіторія»

Зоя Литвин

Бесіда з вчителями

1. Як ви забезпечуєте дотримання організаційних вимог під час створення інклюзивного освітнього середовища у вашому класі?
2. Які психологічні аспекти ви враховуєте, щоб підтримувати позитивну атмосферу в інклюзивному класі?
3. Які дидактичні методи ви застосовуєте для забезпечення ефективного навчання в інклюзивному середовищі?
4. Як ви враховуєте санітарно-гігієнічні вимоги під час організації інклюзивного навчання?
5. Як ви реалізуєте етичні принципи в роботі з учнями в інклюзивному класі?
6. Які форми роботи ви найчастіше використовуєте для стимулювання активної взаємодії учнів?
7. Які труднощі ви відчуваєте при впровадженні диференційованого підходу до навчання?
8. Як часто ви застосовуєте різнорівневі завдання на уроках і чому вони важливі?
9. Як ви мотивуєте учнів до навчання, спираючись на їхній життєвий досвід?
10. Як ви оцінюєте ефективність своєї роботи в інклюзивному середовищі та які аспекти хотіли б удосконалити?

Анкетування вчителів початкової школи щодо організації інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку учнів початкової школи

Доброго дня! Ми проводимо дослідження щодо організації інклюзивного середовища в початковій школі. Ваші відповіді допоможуть краще зрозуміти потреби та вдосконалити підходи до навчання. Ваша думка дуже важлива!

1 розділ

1. Чи маєте ви досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП)?

- а) так б) ні

2. Ваш педагогічний стаж

- а) До 3-х років б) Від 3 до 10 років в) Більше 10 років

2 розділ. Організація інклюзивного освітнього середовища

3. Які методи ви використовуєте для інтеграції учнів з ООП у клас? (можна обрати кілька варіантів)

- а) Індивідуальний підхід
б) Групові завдання
в) Використання наочних та інтерактивних матеріалів
г) Співпраця з асистентом учителя

4. Чи використовуєте ви адаптовані навчальні матеріали для учнів з ООП?

- а) Так б) Ні, але планую в) Ні, через відсутність ресурсів

5. Як часто ви взаємодієте з батьками учнів з ООП?

- а) Щотижня б) Щомісяця в) Рідко г) За потребою

6. Чи співпрацюєте ви з фахівцями (психологами, логопедами, дефектологами) для забезпечення інклюзивного навчання?

- а) Так, регулярно

- б) Так, час від часу
- в) Ні, але потребую такої допомоги
- г) Ні, не бачу потреби

7. Які матеріально-технічні засоби ви вважаєте найважливішими для організації інклюзивного середовища?

- а) Адаптовані меблі (спеціальні парти, стільці)
- б) Інтерактивне обладнання (мультимедійні дошки, планшети)
- в) Навчальні матеріали (спеціальні книги, ігри, роздаткові матеріали)

3 розділ. Виклики та потреби.

8. Які основні труднощі ви відчуваєте під час роботи з учнями з ООП?

- а) Навчальних тренінгів з інклюзивної педагогіки
- б) Консультацій із фахівцями (психологами, логопедами)
- в) Методичних матеріалів і посібників
- г) Фінансової підтримки для створення умов

9. Яких знань або ресурсів вам не вистачає для організації інклюзивного освітнього середовища?

- а) Відсутність необхідних знань і навичок
- б) Недостатнє матеріально-технічне забезпечення
- в) Брак часу для індивідуальної роботи з учнями
- г) Відсутність підтримки з боку фахівців

4 розділ. Пропозиції та рекомендації.

10. Які заходи сприятимуть підвищенню вашої професійної компетентності у сфері інклюзивної освіти?

- а) Семінари та тренінги
- б) Обмін досвідом із колегами
- в) Доступ до онлайн-курсів і навчальних платформ
- г) Більше практичної взаємодії з фахівцями

Що, на вашу думку, можна покращити в організації інклюзивного навчання у вашій школі?

Анкета для учнів початкових класів

Мета – дізнатися думку дітей про навчання в класі, де разом навчаються учні з різними потребами.

1. Чи подобається тобі навчатися у твоєму класі?

- Так
- Не завжди
- Ні

2. У твоєму класі є діти, які потребують більше допомоги в навчанні. Як ти до цього ставишся?

- Це добре, ми можемо допомагати одне одному
- Мені все одно
- Це важко

3. Чи допомагаєш ти однокласникам, якщо вони просять пояснити завдання?

- Часто
- Іноді
- Н

4. Чи отримуєш ти сам допомогу від однокласників або вчителя, коли щось не розумієш?

- Так, завжди
- Іноді
- Ні

5. Що тобі найбільше подобається робити на уроці?

- Працювати самостійно
- Працювати в парі
- Виконувати завдання у групі

6. Чи зручно тобі працювати з навчальними матеріалами у класі (підручники, картинки, ігри, техніка)?

- Дуже зручно
- Іноді бувають труднощі
- Ні

7. Чи хотів(ла) би ти, щоб у класі було більше ігор, наочних матеріалів чи цікавих завдань для всіх учнів?

- Так
- Не знаю
- Ні

8. Як ти думаєш, чи важливо, щоб усім дітям у класі було цікаво й зручно навчатися?

- Так, дуже важливо
- Мені все одно
- Не важливо

9. Що зробило б навчання у класі ще кращим для тебе і твоїх друзів?
(Відкрита відповідь: діти можуть намалювати або написати кілька слів).

**Фрагмент уроку української мови на тему
«Встановлення зв'язку слів у реченні»**

А) Початковий рівень

1. Прочитай словосполучення:

- сонячне проміння
- високе дерево
- теплий вітер

2. Знайди в кожному словосполученні предмет (головне слово) і його ознаку (залежне слово). *Приклад:* У словосполученні *сонячне проміння* проміння (предмет), а сонячне (це його ознака).

3. Підкресли:

Головне слово (предмет) – однією рисою.

Залежне слово (ознака) – хвилястою лінією.

4. Скажи, яке питання можна поставити від головного слова до залежного. *Приклад:* Проміння (яке?) сонячне.

Б) Середній рівень

1. Прочитай словосполучення: *цікава книга, зимовий ранок, солодке яблуко, легка хмара.*

2. Випиши словосполучення, ставлячи питання від головного слова до залежного. *Приклад:* книга (яка?) цікава.

3. Підкресли головні слова прямою лінією, а залежні - хвилястою.

4. Добери ще два власні словосполучення за зразком (іменник + прикметник).

В) Високий рівень

1. Прочитай словосполучення: *швидкий біг, тихий шепіт, зелена трава, свіже повітря.*

2. Склади речення з кожним словосполученням, підкресливши головне і залежне слова. *Приклад: Сонячне проміння освітло ліс.*
3. Поясни, чому головне слово в словосполученні завжди іменник, а залежне - прикметник.
4. Утвори нові словосполучення, змінивши прикметники на протилежні за значенням. *Приклад: швидкий біг → повільний біг.*

Фрагмент уроку ЯДС з теми «Червона книга України»

Слово вчителя: Часто ми чуємо заклик: *«Природу слід охороняти»*, особливо наше унікальне українське природне різноманіття. Але чи завжди ми розуміємо глибину цих слів? Нещодавно до нашої школи надійшов лист, адресований вам, третьокласники, і він став для нас справжнім зверненням від самої природи:

«Лист від рослинного та тваринного світу до людини»

Людино! Розумна істото! Ми звертаємося до тебе, бо гинемо! Наші ліси, луки, річки, озера – все, що робить Землю живою - зникає через невпинне втручання людини. Будь ласка, захисти нас! Дай можливість твоїм дітям і внукам побачити не пустку, а квітучі луки, могутні дерева, чисті річки та озера. Адже ти, хоч і розумна, часто втручаєшся в природу, не замислюючись про наслідки.

Як же нам поводитися в природі, щоб не завдати шкоди рослинам і тваринам? Давайте разом складемо правила, які допоможуть зберегти природу.

Кожна група може запропонувати свої гасла. Наприклад:

- Бережіть трав'янисті рослини – не топчіть і не зривайте їх, адже без них природа збідніє, а луки, гори та ліси втратять свою красу.
- Не знищуйте неїстівні гриби - вони можуть бути ліками для тварин.
- Не ламайте гілок і кущів, не пошкоджуйте кору дерев – це може призвести до хвороб рослин.

- Не ловіть комах і не руйнуйте мурашники – вони важливі для екосистеми.
- Не турбуйте пташині гнізда – птахи можуть покинути їх назавжди.
- Не галасуйте в лісі – це турбує тварин.
- Не залишайте сміття – зберігайте природу чистою.
- Розпалюйте багаття лише у спеціально відведених місцях, щоб уникнути пожеж.

Давайте дбати про природу разом!

Гра «Математичний ланцюжок»

Мета: закріпити вміння учнів ділити круглих чисел та працювати з іменованими числами у формі змагання

Матеріали:

- Картки з прикладами (наприклад, $50 : 5$, $36 \text{ м} : 6$, $100 : 10$).
- Маркери та дошка для запису відповідей.
- Кольорові фішки для підрахунку балів.

Клас ділиться на 2-3 команди (по 4-5 учнів). Кожна команда обирає капітана.

Хід гри

Вчитель показує картку з прикладом (наприклад, $60:6$). Команди обговорюють відповідь протягом 20 секунд. Капітан команди, яка першою підняла руку, називає відповідь. Якщо відповідь правильна, команда отримує 1 бал (фішку). Після 5-7 завдань підраховуються бали. Команда з найбільшою кількістю фішок отримує звання "Найшвидші математики".

**Опитування для батьків щодо впливу диференційованого
навчання**

Шановні батьки!

Просимо вас відповісти на наступні питання, щоб оцінити вплив диференційованого навчання на пізнавальну активність та самостійність вашої дитини. Ваші відповіді допоможуть нам удосконалити освітній процес.

1. Як ви оцінюєте рівень пізнавальної активності вашої дитини під час навчання?
 - а) Високий (активно цікавиться матеріалом, ставить запитання)
 - б) Середній (виконує завдання, але без особливого ентузіазму)
 - в) Початковий (рідко проявляє інтерес до навчання)
2. Чи помітили ви зміни в самостійності вашої дитини під час виконання домашніх завдань після впровадження диференційованого навчання?
 - а) Так, стала більш самостійною
 - б) Зміни незначні
 - в) Зміни відсутні
3. Як ваша дитина справляється з домашніми завданнями?
 - а) Легко, без труднощів
 - б) З певними зусиллями, але самостійно
 - в) Потребує значної допомоги
4. Чи помітили ви, що ваша дитина стала більш впевненою у вирішенні проблемних ситуацій (наприклад, у навчанні чи спілкуванні)?
 - а) Так, значно впевненіша
 - б) Частково, є певний прогрес
 - в) Ні, змін не помітив
5. Як часто ваша дитина проявляє ініціативу в навчанні (наприклад, самостійно виконує додаткові завдання, цікавиться новим матеріалом)?

- а) Часто
 - б) Інколи
 - в) Рідко
6. Чи вважаєте ви, що диференційовані завдання (адаптовані до рівня підготовки дитини) сприяють її зацікавленості в навчанні?
- а) Так, значно сприяють
 - б) Частково сприяють
 - в) Не впливають
7. Як ваша дитина реагує на навчальні завдання, які враховують її індивідуальні особливості?
- а) Позитивно, із задоволенням їх виконує
 - б) Нейтрально, виконує без особливих емоцій
 - в) Негативно, відчуває труднощі
8. Чи відчуваєте ви, що вчителі приділяють достатньо уваги індивідуальним потребам вашої дитини в освітньому процесі?
- а) Так, повною мірою
 - б) Частково
 - в) Ні, уваги недостатньо
9. Які зміни в навчанні вашої дитини ви вважаєте найбільш помітними після впровадження диференційованого навчання?
(Відкрите питання, вкажіть, будь ласка, ваші спостереження)

Дякуємо за ваші відповіді! Вони допоможуть нам зробити навчання більш ефективним і комфортним для дітей.

**Опитування для вчителів щодо ефективності диференційованого
навчання**

Просимо вас відповісти на наступні питання, щоб оцінити вплив диференційованого навчання на пізнавальну активність учнів та ефективність навчального процесу. Ваші відповіді допоможуть удосконалити методи навчання в інклюзивному середовищі.

1. Як ви оцінюєте рівень пізнавальної активності учнів у вашому класі після впровадження диференційованого навчання?
 - а) Високий
 - б) Середній
 - в) Початковий
2. Чи помітили ви відмінності в пізнавальній активності учнів експериментальної групи порівняно з контрольною?
 - а) Так, в експериментальній групі активність вища
 - б) Різниця незначна
 - в) Різниці немає
3. Як диференційоване навчання вплинуло на якість знань учнів у вашому класі?
 - а) Значно підвищило якість знань
 - б) Частково покращило якість знань
 - в) Не вплинуло
4. Які методи перевірки знань ви вважаєте найефективнішими в експериментальній групі?
 - а) Усні (бесіди, розповіді учнів)
 - б) Практичні (спостереження, групова/індивідуальна робота)
 - в) Письмові (тести, завдання)
5. Чи полегшує диференційований підхід організацію індивідуальної та групової роботи учнів?

- а) Так, значно полегшує
 - б) Частково полегшує
 - в) Не впливає
6. Які труднощі ви відчуваєте при впровадженні диференційованих методів навчання?
- а) Значні (наприклад, потреба в додатковому часі на підготовку)
 - б) Незначні (невеликі організаційні труднощі)
 - в) Труднощів немає
7. Чи сприяють диференційовані завдання підвищенню мотивації учнів до навчання?
- а) Так, значно підвищують
 - б) Частково підвищують
 - в) Не впливають
8. Як ви оцінюєте ефективність усної перевірки знань (бесіди, розповіді) у порівнянні з письмовою в експериментальній групі?
- а) Усна перевірка ефективніша
 - б) Письмова перевірка ефективніша
 - в) Обидва методи однаково ефективні
9. Чи допомагає диференційоване навчання враховувати індивідуальні особливості учнів під час планування уроків?
- а) Так, значно допомагає
 - б) Частково допомагає
 - в) Не впливає
10. Як ви оцінюєте вплив диференційованого навчання на розвиток співпраці між учнями в експериментальній групі?
- а) Значно сприяє співпраці (групова робота ефективніша)
 - б) Частково сприяє співпраці
 - в) Не впливає на співпрацю

Дякуємо за ваші відповіді! Вони допоможуть нам зробити навчальний процес більш ефективним і комфортним для учнів.